



Het Nederlands internationaal

**De rol van het Nederlands
en de neerlandistiek in Frankrijk**

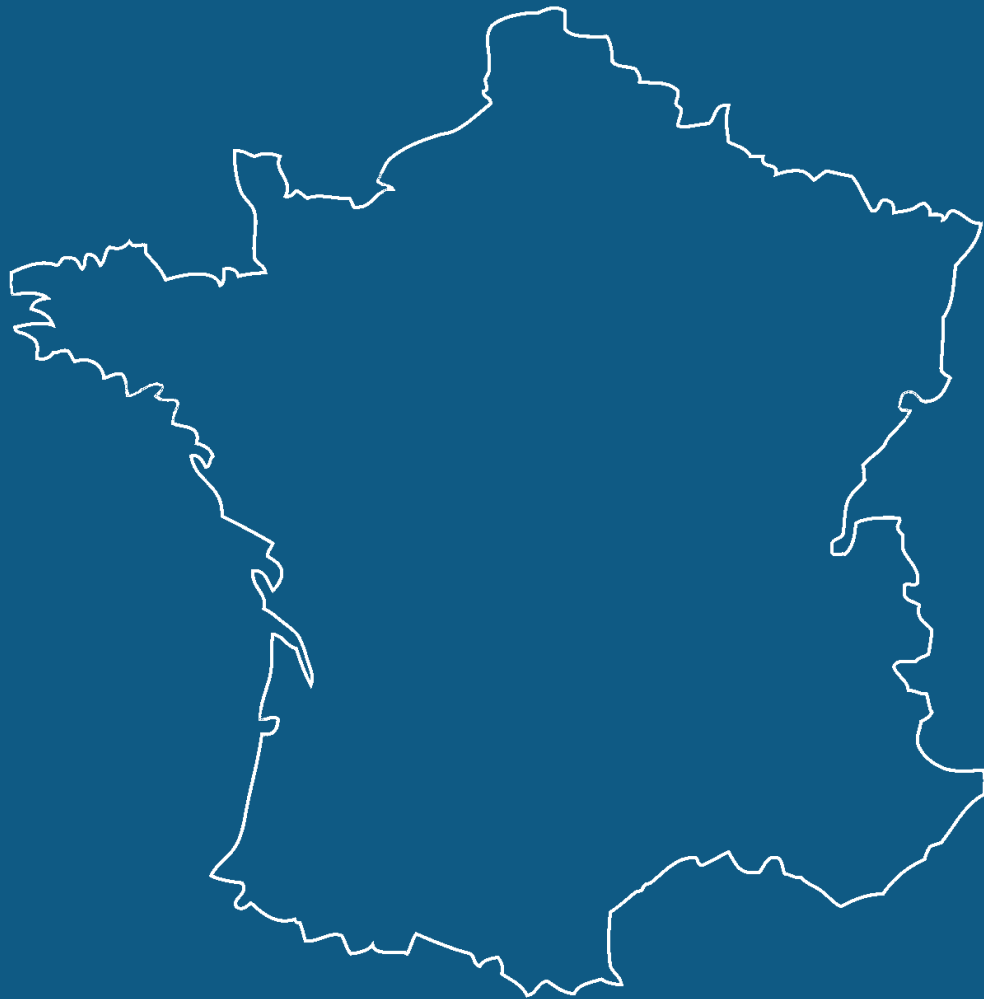


Het Nederlands internationaal

**De rol van het Nederlands
en de neerlandistiek in Frankrijk**

Inhoud

1. Inleiding	6
1.1 Algemene inleiding	6
1.2 De veldanalyse Frankrijk	7
2. Algemene samenvatting	10
2.1 Aanwezigheid van het Nederlands in Frankrijk	10
2.1.1 Historische en geografische aspecten van het Nederlands in Frankrijk	10
2.1.2 Aanwezigheid in het basis- en voortgezet onderwijs	12
2.1.3 Aanwezigheid in het universitair onderwijs in Frankrijk	14
2.1.4 Onderzoek naar het Nederlands in Frankrijk	19
2.1.5 Aanwezigheid van het Nederlands in de handel	22
2.1.6 Aanwezigheid van het Nederlands in de samenleving	26
2.1.7 Aanwezigheid van het Nederlands in Noord-Frankrijk	29
2.2 Sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen (SWOT-analyse)	33
2.2.1 In het basis- en voortgezet onderwijs	33
2.2.2 In het universitair onderwijs	34
2.2.3 In het onderzoek	36
2.2.4 In de handel	38
2.2.5 In de samenleving	39
2.2.6 In de grensregio	40
2.3 Aanbevelingen	41
2.3.1 Monitoring	41
2.3.2 Problemen oplossen	42



1. Inleiding

1.1 Algemene inleiding

De Taalunie hecht belang aan het goed monitoren en inzichtelijk maken van de maatschappelijke effecten van haar activiteiten. Daarom heeft zij deze veldanalyse opgezet: een onderzoek naar de internationale positie van het Nederlands. De ‘veldanalyse’ is een onderzoeksinstrument dat de Taalunie heeft ontwikkeld om de rol en kansen voor de neerlandistiek in een land in kaart te brengen. De overheden hebben de Taalunie verzocht het onderzoek op te pakken omdat de uitkomsten van waarde zijn voor verdere beleidsontwikkeling en politieke beeldbepaling. De opdracht is als volgt geformuleerd: “Met de Nederlandse en Vlaamse overheid is overeengekomen dat er onderzoek wordt gedaan naar de meerwaarde van het cultureel kapitaal van de Lage Landen. Het onderzoek moet overheden helpen (nieuw) beleid te formuleren voor de internationale positie van de Nederlandse taal en cultuur.”

Het doel van de veldanalyse is om een beeld te krijgen van de status en kansen van de Nederlandse taal en cultuur in het buitenland zodat in de toekomst door de Taalunie en afdelingen neerlandistiek gerichtere keuzes kunnen worden gemaakt. De

impact van de ondersteuning van de Taalunie aan de neerlandistiek kan zo worden vergroot. De onderzoeksresultaten kunnen ook andere stakeholders, zoals diplomatieke en culturele instellingen, helpen bij het maken van keuzes.

Aan de hand van deze doelstelling is de volgende hoofdvraag geformuleerd: waar is het Nederlands aanwezig in het buitenland, welke meerwaarde zien we, welke (nieuwe) kansen zien we en hoe kunnen we de ontwikkeling hiervan monitoren?

Deelvragen zijn:

1. Waar en hoe is het Nederlands aanwezig in het buitenland?
2. Welke kwalitatieve en kwantitatieve meerwaarde levert de aanwezigheid van het Nederlands in het buitenland?
3. Welke kansen kunnen nog (beter) worden benut?
4. Hoe kan de aanwezigheid en de meerwaarde verder gemonitord worden?

Sinds enkele jaren zijn er verschillende studies en rapporten (Italië, Polen) over de toekomst van het Nederlands uitgevoerd en uitgegeven.

1.2 De veldanalyse Frankrijk

De Franse regering en de regio Hauts-de-France hebben een reeks rapporten gepubliceerd over de toekomst van verschillende talen in Frankrijk, waaronder het Nederlands.¹ Onderzoekers hebben ook talrijke artikelen over dit onderwerp gepubliceerd, zoals Van de Louw (1991)², Persyn (1995)³, Réguer (2003)⁴, Krafft-Groot (2006)⁵, Cumps (2019)⁶ of recent (2023) in een themanummer van *Septentrion*⁷, een Franstalig tijdschrift van Ons Erfdeel over neerlandistische thema's.

De veldanalyse in Frankrijk is begonnen in januari 2022 door een team bestaande uit Thomas Beaufiles, antropoloog, universitair docent (Afdeling Nederlands, Université de Lille), Rob Timans, socioloog en onderzoeker en Karlijn Waterman, senior beleidsadviseur (Taalunie) en ondersteund door Armand Héroguel (universitair docent, LEA, Université de Lille) en Elena Milandru (studente, sectie Nederlands, Université de Lille). Een klankbordgroep, bestaande uit Luc Bergmans (universitair docent, Sorbonne Université), Roberto Dagnino (Universitair docent, Université de Strasbourg), Iris van Erve (IVN), Ruben in 't Groen (docent Nederlands - Section Internationale Néerlandais Lycée Gambetta), Stephanie Palm (Taalunie), Gaëtan Poelman (Diplomatiek Vertegenwoordiger van Vlaanderen in Frankrijk) en Maret Reinders (NBSO Nantes) boog zich over de

vraagstelling en de mogelijke bronnen en bracht het team in contact met relevante personen en netwerken en verspreidde de enquêtes. De eindtekst werd opgesteld door Karlien Franco en afgewerkt door Jo Sterckx van de Taalunie.

De methode en vragenlijsten zijn opgezet door onderzoeker Rob Timans. Enerzijds werden er vragenlijsten verspreid bij studenten, alumni en docenten Nederlands via het surveyplatform SurveyLegend.⁸ Anderzijds werd er ook een kwalitatief onderzoek (interviews) uitgevoerd bij belangrijke stakeholders, met name studenten, alumni en bedrijven, om meer precieze informatie te verzamelen. De enquêtes zijn niet verspreid op lagere en middelbare scholen.

Verschillende factoren hebben dit onderzoek vertraagd. Aan de ene kant hebben de betrokken onderzoekers deze werkzaamheden uitgevoerd terwijl zij hun functie aan hun respectievelijke universiteiten/instellingen bleven uitoefenen. Aan de andere kant is het zeer moeilijk geweest om de deelnemers aan het onderzoek (vooral de alumni) te identificeren. De deadlines om te antwoorden zijn ook overschreden. Ten slotte hebben vrij veel gecontacteerde mensen helemaal niet gereageerd (wat gebruikelijk is bij elk onderzoek).

1. Bijvoorbeeld Ministère de l'éducation nationale. 2005. *Pilotage et cohérence de la carte des langues*.
2. Van de Louw, Gilbert. 1991. Perspectieven voor de neerlandistiek in Noord-Frankrijk. *Ons Erfdeel* 34(3).
3. Persyn, Francis. 1995. Het Nederlands in het lager en middelbaar onderwijs in Frans-Vlaanderen. *De Franse Nederlanden/Les Pays-Bas Français*.
4. Réguer, Jean-Philippe. 2003. Le néerlandais dans les établissements d'enseignement secondaire du nord de la France. *Septentrion* 32(2).
5. Krafft-Groot, Marjan. 2006. Eurorégions et enseignement des langues: le cas du néerlandais dans le Nord/Pas-de-Calais. *Revue française de linguistique appliquée* XI(1).
6. Cumps, Dorian. 2019. Onderwijs van het Nederlands of van het Vlaams? Omtrent de eenheid van een taal en de verscheidenheid van haar gebruik. *De Lage Landen*. <https://www.de-lage-landen.com/article/onderwijs>. Geraadpleegd op 21 juni 2023.
7. *Septentrion* N° 7 (2023).
8. <https://www.surveylegend.com/>, geraadpleegd op 17.05.2023.



De respondentengroep van de enquêtes bestaat voornamelijk uit:

- Tien docenten van de afdelingen Nederlands aan de universiteiten van Lille, Straatsburg, Sorbonne en Grenoble Alpes. Daarnaast werden ook gegevens verzameld bij tien docenten niet-universitair onderwijs.
- 188 studenten van de universiteiten van Lille, Straatsburg, Artois, Sorbonne, Grenoble Alpes, Metz en Amiens en 29 cursisten die Nederlands volgen aan het Maison du Néerlandais in Bailleul.
- 80 alumni van de universitaire opleidingen. Dat is een klein aantal in vergelijking met het totaal aantal alumni Nederlands in Frankrijk. Het lage responspercentage is het gevolg van het feit dat afdelingen alumni vaak uit het oog verloren zijn, waarschijnlijk omdat ze enkel toegang hebben tot universitaire mailadressen die de studenten enkel gebruiken tijdens hun studieloopbaan.
- Een twintigtal mensen uit de bedrijfswereld, ambassades, consulaten. Dit is een klein aantal, maar de verzamelde informatie is interessant. De meeste informatie is verzameld bij personen uit de financiële sector (bank CIC) en uit de voedselindustrie (Aryzta Food Solutions).

Het eerste, kwalitatieve verslag is geschreven door Thomas Beaufls (bijlage 1). Op 10 februari 2023 is aan de universiteit van Lille een

bijeenkomst gehouden om feedback te krijgen van vertegenwoordigers van de Taalunie, van de Franse neerlandistiek en van diplomatieke vertegenwoordigers.⁹ Na de vergadering stuurden de meesten van hen een lijst met correcties, opmerkingen en voorstellen die aan het document werden toegevoegd. Op basis daarvan werd de algemene samenvatting (hoofdstuk 2) gemaakt en de kwantitatieve analyse van de enquêtegegevens (bijlage 2). Beide bijlages zijn terug te vinden op onze website.

De algemene samenvatting gaat in op de aanwezigheid van de Nederlandse taal en cultuur in verschillende sectoren van de Franse samenleving (paragraaf 2.1). De volgende sectoren worden besproken: basis-, voortgezet en universitair onderwijs, academisch onderzoek, handel en de samenleving in het algemeen (literatuur, kunst en cultuur, taalscholen). Ook wordt er aandacht besteed aan de specifieke situatie van het Nederlands in de grensregio in Noord-Frankrijk. Vervolgens worden voor iedere sector sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen gedestilleerd (sectie 2.2). Sectie 2.3 bespreekt concrete aanbevelingen voor het beleid over de neerlandistiek in Frankrijk. De algemene samenvatting combineert inzichten uit de rapporten met kwalitatieve en kwantitatieve gegevens (bijlagen 1 en 2), aangevuld met gegevens verkregen via desk research.

9. Deelnemers: Kim Andringa (Sorbonne Université), Thomas Beaufls (Université de Lille), Luc Bergmans (Sorbonne Université), Sophie Demesmaeker (Taalunie), Marije Feersma Hoekstra (Nederlandse ambassade), Armand Héroguel (Université de Lille), Gert Meesters (Université de Lille), Reginald Pembele (Université d'Artois), Gaëtan Poelman (Diplomatiek Vertegenwoordiging van Vlaanderen in Frankrijk) en Kris Van de Poel (Taalunie). Aanwezig online: Roberto Dagnino (Université de Strasbourg), Nathalie van der Sanden (Université de Grenoble) en Viva Wollrabbe (Université de Picardie).



2. Algemene samenvatting

2.1 Aanwezigheid van het Nederlands in Frankrijk

2.1.1 Historische en geografische aspecten van het Nederlands in Frankrijk

Frankrijk, België en Nederland zijn buurlanden die een lange en rijke geschiedenis delen en een langdurige relatie hebben. “Het historisch verleden van Vlaanderen en van Frankrijk is al eeuwenlang sterk verweven. Vlaanderen stond geruime tijd rechtstreeks of onrechtstreeks onder het gezag van Franse heersers.”¹⁰ Frankrijk, België en Nederland behoren tot de oprichters van de Europese Unie.

Frankrijk grenst aan België, zowel aan Vlaanderen als aan Wallonië. De Nederlandse taalgrens strekte zich (en strekt zich nog steeds een beetje) lange tijd uit tot over de Franse grens, waardoor delen van Noord-Frankrijk een heel eigen karakter en identiteit kregen die ook nu nog voelbaar is in het dagelijks leven. Die Vlaamse oorsprong is in Noord-Frankrijk bijvoorbeeld terug te vinden in de namen van steden (Duinkerken, Hazebrouck, Roubaix/Riet-beek, Steenvoorde etc.), in persoonsnamen (Van de Putte, Vanden Broeck, Vanachte etc.) en in culinaire specialiteiten van de regio (potjevlees, carbonnades, etc). Slechts een klein en sterk slinkend deel van de plaatselijke bevolking gebruikt echter nog steeds een variëteit van het West-Vlaams als moedertaal. Het Nederlands is in deze regio meer dan een dialect geweest, het was lange tijd

een officiële bestuurstaal waardoor kennis van het Nederlands ook interessant kan zijn bij bijvoorbeeld het onderzoek van historische bronnen. Eind 2021 heeft het Franse ministerie van Onderwijs het West-Vlaamse dialect officieel erkend als regionale taal die in Franse scholen kan worden onderwezen, wat tot enige controverse leidde.¹¹

Door de geografische en historische nabijheid van het Nederlands en het Frans in het noorden van Frankrijk, wordt er daar (meer dan in de rest van Frankrijk) aandacht besteed aan het onderwijs Nederlands op verschillende niveaus en aan onderlinge samenwerking. Ook uit de enquête (zie verder) blijkt dat inwoners uit die regio vaker dan andere Fransen Nederlands willen leren omdat ze ermee in contact gekomen zijn via hun persoonlijk netwerk (bijvoorbeeld via grenscontacten of omdat ze voorouders hebben die Nederlandstalig waren). Daarom zal deze regio uitgebreider besproken worden aan het einde van dit rapport.

Er zijn ook verschillende gebieden buiten Europa waar het Frans en het Nederlands buurtalen zijn. Zo grenzen Suriname, waar het Nederlands een officiële landstaal is, en Frans-Guyana, waar het Frans de officiële landstaal is, aan elkaar. Ook op Sint-Maarten zijn het Frans en Nederlands buurtalen: het eiland is opgedeeld in een Nederlands deel

10. <https://flandersinfrance.be/nl/relaties-met-frankrijk>, geraadpleegd op 17.05.2023.

11. Zie bijvoorbeeld De Bouw, Jolien. 2023. Het Vlaams in Noord-Frankrijk blijft de geesten verdelen. *De Lage Landen*. <https://www.de-lage-landen.com/article/het-vlaams-in-noord-frankrijk-blijft-de-geesten-verdelen>. Geraadpleegd op 17.05.2023.



(land binnen het Koninkrijk der Nederlanden) en een Frans deel (overzeese gemeenschap van Frankrijk). Het is een uniek geval van “Europese” extraterritoriale samenwerking.¹² Tegelijkertijd neemt de belangstelling voor de Nederlandse taal in Frans-Guyana toe. Nederlands wordt uiteraard essentieel om de strategische uitdagingen van deze regio te begrijpen en op te lossen.

Tussen Frankrijk, Nederland en Vlaanderen bestaat er ook aanzienlijke migratie. Zo wonen er in 2020 ongeveer 35 057 personen geboren in Nederland in Frankrijk.¹³ Nauwkeurige gegevens over het aantal Vlamingen in Frankrijk zijn moeilijk te verkrijgen: officieel waren er ongeveer 140 000 Belgen ingeschreven in Frankrijk in 2020 maar het vermoeden is dat die gegevens een ruime onderschatting zijn (het zou eerder om 200 000 tot

zelfs 240 000 personen gaan) en het aantal Nederlandstaligen binnen die groep is zeer moeilijk af te leiden. Zij zijn actief in verenigingen zoals de FANF – Fédération des Associations Néerlandaises en France (voor Nederland) en via sociale-mediagroepen.¹⁴ Omgekeerd wonen er ook ongeveer 55 000 mensen met de Franse nationaliteit in Nederland¹⁵ en ruim 22 000 in Vlaanderen.¹⁶

Er is vanuit het Franse ministerie van het hoger onderwijs een actie begonnen om ook in Frankrijk het concept ‘disciplines rares’ in te voeren, naar voorbeeld van de Duitse ‘Kleine Fächer’.¹⁷ Het Nederlands heeft deze status (nog) niet gekregen. Zo’n status leidt niet tot meer docenten, maar het verkrijgen van de status kan helpen bij het bewaren van bestaande banen.

12. Op 28 juni 2018 heeft in Parijs een vierpartijenoverleg over samenwerking plaatsgevonden met vertegenwoordigers van de Nederlandse en de Franse regering, de lokale overheid en de regering van Sint Maarten. Dit resulteerde in een gezamenlijke verklaring over de versterking van de samenwerking op het gebied van wederopbouw, veiligheid, bestrijding van corruptie, illegale immigratie en fraude. Een volgende vergadering zou in 2023 moeten plaatsvinden. Wat de contactzones tussen de Nederlandstalige en Franstalige gemeenschappen betreft, is ook de contactzone tussen Frans-Guyana en Suriname zeer belangrijk. Het beheer van migranten uit Suriname in Frans Guyana is momenteel zeer problematisch en zorgt voor veel spanningen.

13. Insee. 2023. *IMG1B - Pays de naissance détaillé - Sexe : Ensemble*. <https://www.insee.fr/fr/statistiques/7633127?sommaire=7633727&geo=FE-1>. Geraadpleegd op 29 juni 2023.

14. Zie bijvoorbeeld *Vlamingen in de Wereld. Frankrijk*. <https://www.viw.be/nl/frankrijk>, geraadpleegd op 17.05.2023.

15. CBS. 2023. *StatLine*. <https://opendata.cbs.nl/#/CBS/nl/>, geraadpleegd op 17.05.2023.

16. Statistiek Vlaanderen, *Bevolking naar nationaliteit*. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bevolking/bevolking-naar-nationaliteit>. Geraadpleegd op 23 mei 2023.

17. Zie <https://www.enseignementsup-recherche.gouv.fr/fr/cartographie-des-disciplines-rares-46362>, geraadpleegd op 17.05.2023.

2.1.2 Aanwezigheid in het basis- en voortgezet onderwijs

In Frankrijk is er leerplicht van 3 tot 18 jaar. Leerlingen gaan naar de basisschool (*école élémentaire*) van 6 tot 11 jaar, naar het middelbaar onderwijs (onderbouw) tot 15 jaar (*collège*) en naar de bovenbouw (*lycée*) tot 18 jaar.¹⁸ In het basisonderwijs wordt er één vreemde taal (*langue vivante*) aangeleerd (gewoonlijk het Engels), in de onderbouw van het middelbaar zijn er twee verplichte talen en in het *collège* kan optioneel een derde taal geleerd worden. Het is niet bekend hoeveel leerlingen in Frankrijk Nederlands als vreemde taal volgen. Enkel voor Noord-Frankrijk (Académie de Lille) zijn die cijfers beschikbaar.

Tabel 1 geeft een overzicht van het totaal aantal leerlingen dat Nederlands volgt in de basisschool en middelbaar onderwijs van 2019-2020 tot 2022-2023 binnen de Académie de Lille. In totaal kan binnen de

Académie in een 60-tal scholen Nederlands gevolgd worden in het voortgezet onderwijs (*collèges en lycées*). Het aantal scholen waar Nederlands kan gevolgd worden in het basisonderwijs is onbekend. Daarnaast is er in Duinkerke een tweetalig Frans-Nederlands programma in twee kleuterscholen. Tabel 1 toont aan dat er enerzijds een daling is van het aantal leerlingen Nederlands in het basisonderwijs, wat deels verklaard kan worden door het vertrek van een deel van de docenten. Slechts weinig docenten hebben namelijk een vaste aanstelling en de salarissen voor docenten zonder vaste aanstelling liggen zeer laag. Voor de Académie is het zeer moeilijk om docenten Nederlands te vinden.¹⁹ Anderzijds geeft de tabel aan dat er een sterke daling is in het aantal leerlingen dat Nederlands als derde, optionele taal volgt in de bovenbouw. De meest plausibele verklaring daarvoor is een recente onderwijshervorming die ervoor gezorgd heeft dat een derde optionele taal volgen bijna geen extra punten meer oplevert voor het eindexamen. Ook andere talen vertonen een vergelijkbare daling.

Tabel 1: Aantal leerlingen Nederlands in het basis en middelbaar onderwijs van 2019-2020 tot 2022-2023

Schooljaar	Basisonderwijs	Onderbouw middelbaar onderwijs (<i>collège</i>)	Bovenbouw middelbaar onderwijs (<i>lycée</i>), als eerste of tweede taal	Bovenbouw middelbaar onderwijs (<i>lycée</i>), als derde optionele taal
2019-2020	(?)	298	168	550
2020-2021	2847	243	171	401
2021-2022	2023	270	165	243
2022-2023	1309	227	169	198

18. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/france/overview>. Geraadpleegd op 20 juni 2023.

19. Mogelijke oplossingen voor dit probleem zijn o.a. het regelmatig met elkaar in contact komen van de Académie en potentiële studenten aan de universiteiten, een verhoogde zichtbaarheid van vacatures en het aanbieden van stages voor studenten neerlandistiek op scholen.

Uit het rapport *De leerling aan het woord. Belevingsonderzoek onderwijs Nederlands in de buurtaalregio's*²⁰, waaraan ook 177 middelbare scholieren uit de regio Noord-Frankrijk (Hauts-de-France) hebben deelgenomen, blijkt dat de leerlingen over het algemeen tevreden zijn met hun keuze voor onderwijs Nederlands. Ze schatten hun kansen op de arbeidsmarkt ook hoger in door het leren van het Nederlands en 21% van de Noord-Franse leerlingen denkt dat ze zouden kunnen gaan werken in het Nederlandse taalgebied. Het onderwijs wordt door een meerderheid van de leerlingen als prettig beoordeeld, al vindt slechts 37% de lessen gemakkelijk. Spreek- en luistervaardigheid en actualiteit blijken een aandachtspunt te zijn, net zoals kennis van Nederland en Vlaanderen, de cultuur en het sociale leven. Daarnaast zijn er zes scholen waar Nederlands

aangeboden wordt op een andere manier.²¹ Er zijn drie internationale scholen die het traject Nederlands integreren in het Franse nationale curriculum: de International Bilingual School of Provence in Luynes bij Aix-en-Provence, het Lycée International in Saint-Germain-en-Laye bij Parijs en de internationale school in Ferney-Voltaire bij Genève. Daarnaast voorzien er vier scholen Nederlandse lessen die plaatsvinden buiten de reguliere schooltijden. Twee daarvan zijn Nederlandse Taal- en Cultuurscholen (NTC): De Gouden Klomp in Opio en De Oranje Leeuw in Sourcieux-les-Mines bij Lyon. Daarnaast kunnen kinderen van basisschoolleeftijd ook Nederlands leren bij de Association pour la langue néerlandaise/ Vereniging Nederlandse Taal in Ferney Voltaire en in het Nederlands en Vlaams Taalcentrum Parijs in Saint-Germain-en-Laye bij Parijs. Tabel 2 geeft een overzicht van het aantal leerlingen Nederlands per school.

Tabel 2: Aantal leerlingen basis- en voortgezet onderwijs

School	Aantal leerlingen	Type onderwijs aangeboden
International Bilingual School of Provence	In totaal meer dan 500 uit 60 landen; aantal leerlingen Nederlands onbekend.	Basis- en voortgezet onderwijs (2-18 jaar)
Lycée International Saint-Germain-en-Laye (Nederlandse afdeling)	200 in de Nederlandse afdeling	Basis- en voortgezet onderwijs (2,5-18 jaar)
Lycée International in Ferney-Voltaire	Onbekend	Basis- en voortgezet onderwijs
De Gouden Klomp	Onbekend	Basisonderwijs (vanaf 3 jaar)
De Oranje Leeuw	20-30	Basisonderwijs (groep 1-8)
Vereniging Nederlandse Taal	79	Basis- en voortgezet onderwijs (groep 3-7)
Nederlands en Vlaams Taalcentrum Parijs	33	Basis- en voortgezet onderwijs (3-18 jaar)

1. Association pour la Langue Néerlandaise/Vereniging Nederlandse Taal, *Schoolgids, Taaltuin Voltaire 2022-2023*.

20. Taalunie. 2022. *De leerling aan het woord. Belevingsonderzoek onderwijs Nederlands in de buurtaalregio's*. <https://taalunie.org/publicaties/192/belevingsonderzoek-de-leerling-aan-het-woord>.

21. Stichting NOB, *Scholenzoeker*, <https://stichtingnob.nl/scholenzoeker>, geraadpleegd op 17.05.2023.

Ten slotte volgt een kleine groep kinderen uit de grensregio in Noord-Frankrijk onderwijs in Vlaanderen (zie verder).

Om leraar te worden in Frankrijk moet je deelnemen aan competitieve examens (*concours*) voordat je als ambtenaar wordt aangesteld (*agrégation* en CAPES). De laatste jaren lijkt het Franse ministerie de concours opnieuw in te richten zodat nieuwe docenten kunnen aangesteld worden.²²

2.1.3 Aanwezigheid in het universitair onderwijs in Frankrijk

Aan de universiteiten in Frankrijk kan aan zeven instellingen Nederlands gevolgd worden, waarvan aan vier instellingen als hoofdvak (Université du Littoral Côte d'Opale, Université de Lille, Sorbonne Université, Université de Strasbourg).²³ In totaal volgden er in 2021 606 studenten lessen Nederlands aan deze instellingen (zie Tabel 3). Tachtig daarvan volgden uitsluitend lessen taalverwerving. In 2023 steeg het totale aantal naar 757 studenten. Door het ontbreken van een hoogleraarschap Nederlands en problemen om financiering te vinden, is het moeilijk om te promoveren.

Tabel 3: Aantal studenten Nederlands per universitaire instelling in 2021 en 2023

Instelling	Aantal studenten (2021)	Aantal studenten (2023)	Nederlands als hoofdvak
Université de Lille	164	165	Ja
Université du Littoral Côte d'Opale	109	39	Ja
Sorbonne Université	100	154	Ja
Université d'Artois	63	49	Nee
Université de Picardie Jules Verne, Amiens	60	70	Nee
Université de Strasbourg	60	235	Ja
Université Grenoble Alpes (UGA)	50	45	Nee
Eindtotaal	606	757	

22. In 't Groen, Ruben. 2023. Nederlandstaligen leren toch ook geen 'chti' om in Noord-Frankrijk te gaan werken? *Septentrion* 2023(7).

23. Deze gegevens komen uit de NEM-rapportage van de Nederlandse Taalunie uit 2021.

Van de instellingen waar Nederlands als hoofdvak gevolgd kan worden, zijn er drie instellingen die een bachelor in de Nederlandse taal- en letterkunde aanbieden en twee die een masteropleiding Nederlands inrichten (zie Tabel 4).

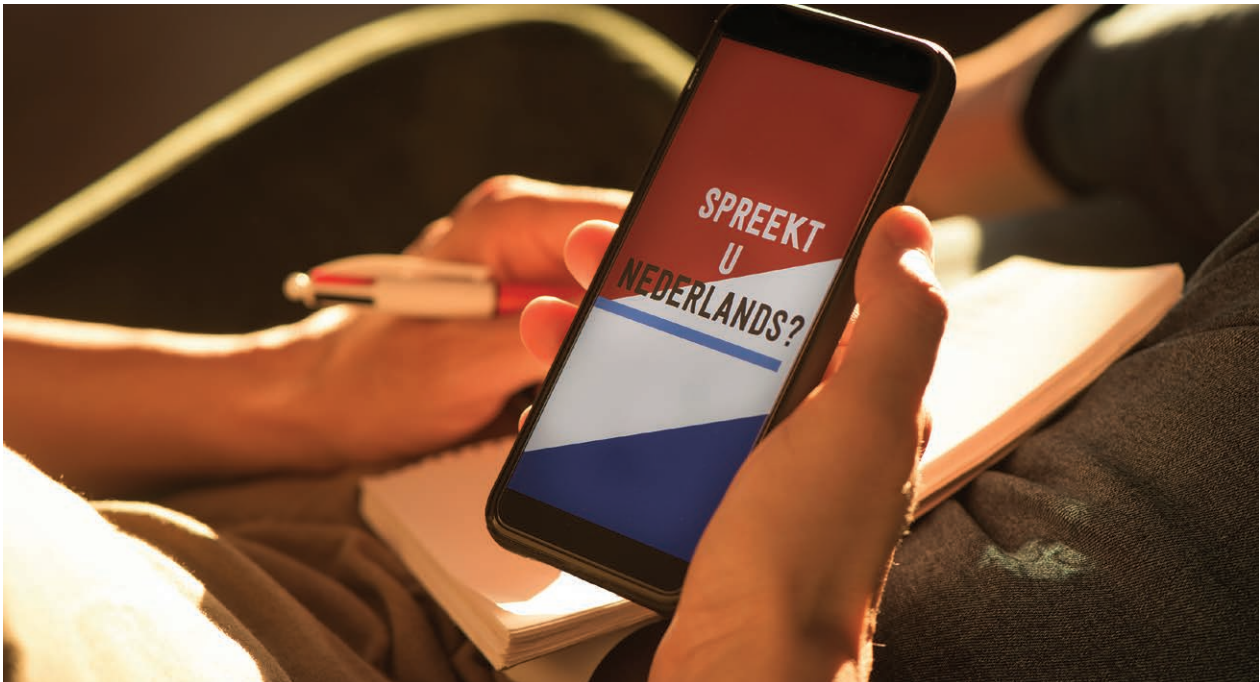
Er lijken weinig studenten te zijn die doorstromen naar de masteropleiding Nederlands, waar de studentenaantallen zeer laag liggen. Dat is echter een fenomeen dat zich ook voordoet buiten Frankrijk.

Tabel 4: Aantal (afgestudeerde) bachelor- en masterstudenten Nederlands per opleiding. Enkel instellingen waar Nederlands als hoofdvak kan gevolgd worden, zijn getoond.

Instelling	Aantal studenten bacheloropleiding	Aantal afgestudeerden bacheloropleiding 2020-2021	Aantal studenten masteropleiding	Aantal afgestudeerden masteropleiding 2020-2021
Université de Lille Villeneuve d'Ascq/ Roubaix	59	3	7	1
Université du Littoral Côte d'Opale	Geen bacheloropleiding Nederlands		Geen masteropleiding Nederlands	
Sorbonne Université	50	5	7	3
Universiteit van Straatsburg	7	4	Geen masteropleiding Nederlands	
Eindtotaal	116	12	14	4

Daarnaast verwelkomt de Université de Lille elk jaar twee tot vier studenten uit Frans Guyana en/of Suriname. Het is een open vraag of de afdelingen Nederlands meer studenten uit het Caribisch gebied naar Frankrijk moeten proberen aan te trekken (en op welke manier ze dat moeten doen). Een alternatief is om een afdeling Nederlands op te richten aan de Université de Guyane, maar het lijkt te moeilijk om er universitaire docenten aan te stellen en hetzelfde niveau te garanderen als op het Europese vasteland. In het verleden waren er contacten met de Anton

de Kom Universiteit in Suriname over een eventuele wisselwerking met een opleiding Frans die daar momenteel niet bestaat. Een andere mogelijkheid is om afstandsonderwijs te ontwikkelen, zoals dat al bestaat aan de Université de Lille. Ook mag niet worden vergeten dat in Caribisch Nederland, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten, het Nederlands een officiële taal is. Het zou interessant zijn te weten of er in de Franse gemeenschappen in het Caribisch gebied belangstelling bestaat voor de Nederlandse taal en cultuur.



De meerwaarde van een opleiding Nederlands volgens de studenten en alumni

Uit de vragenlijst verspreid onder studenten Nederlands in Frankrijk blijkt dat de studenten meestal Nederlands studeren, omdat ze vonden dat de studie goed zou zijn voor hun persoonlijke ontwikkeling (81%), uit interesse in de Nederlandse of Vlaamse cultuur of geschiedenis (68%) of omdat de studie goede carrièremogelijkheden biedt (52%). Het lijkt eerder een opleiding die goed is voor je algemene ontwikkeling: slechts een minderheid geeft aan dat ze de studie volgen, omdat kennis van het Nederlands vereist is voor het werk dat ze willen gaan doen (24%).

Daarnaast is er een groep studenten uit de grensregio die aangeeft dat ze geïnteresseerd zijn in het Nederlands omwille van de geografische nabijheid van Vlaanderen. De meeste studenten zijn ook voor het eerst in contact gekomen met de taal via hun persoonlijke sociale netwerk (familie of vrienden). Heel weinig studenten zijn Nederlands gaan studeren omdat ze alumni van de opleiding kenden (13%).

Uit de vragenlijst blijkt ook dat voor meer dan de helft van de studenten (60%) Nederlands niet het enige onderwerp is waarin ze zich specialiseren. Dikwijls

leren ze ook een andere taal zoals Engels of Duits of volgen ze een opleiding gericht op het bedrijfsleven.

Een ruime meerderheid van de alumni (80%) is positief over de meerwaarde van hun opleiding voor hun kennis van de Nederlandstalige cultuur en gebruiken. De huidige studenten van de opleiding geven zichzelf evenwel een relatief lage score voor hun kennis van de Nederlandse en/of Vlaamse gebruiken, de politieke en economische situatie, kunst en literatuur. De studenten komen relatief weinig in aanraking met moedertaalsprekers van het Nederlands (slechts 41% vaak of heel vaak) en communiceren zelden in het Nederlands met anderen (slechts 22% vaak of heel vaak). Docenten, studenten en alumni vinden het belangrijk om in contact te komen met moedertaalsprekers van het Nederlands via uitwisselingen of stages. Voor uitwisselingen zijn er voldoende mogelijkheden via het Erasmusprogramma, maar stageplaatsen in Nederland of Vlaanderen worden niet dikwijls aangevraagd. Zo heeft bijvoorbeeld slechts 38% van de alumni een stage in het Nederlandse taalgebied gedaan. Bij de studenten ligt dat percentage nog veel lager, maar natuurlijk zijn zij nog niet klaar met hun opleiding. Belangrijke drempels om stage te lopen zijn: de kosten van

reizen en huisvesting, het vinden van huisvesting en ook het taalniveau van de studenten (op het moment van de stage vaak B1 of B2), waardoor stages waarvoor een zeer goede taalvaardigheid Nederlands nodig is, niet kunnen.

Ongeveer de helft van de studenten Nederlands (51%) is positief over hun toekomstige positie op de arbeidsmarkt. De alumni lijken gemakkelijk een job te vinden waarin hun kennis van het Nederlands of van de Nederlandstalige cultuur een rol speelt. Studenten hebben evenwel geen duidelijk beeld van de organisaties waar ze kunnen solliciteren na hun opleiding. Slechts ongeveer een derde van de respondenten heeft die vraag positief beantwoord. De meeste studenten (54%) willen in de cultuursector gaan werken en telkens ongeveer een derde in het onderwijs, als vertaler, als tolk of in het bedrijfsleven. De meeste studenten willen niet in de wetenschap gaan werken. De meeste universitaire docenten hebben echter geen frequente contacten met organisaties buiten de academische wereld. Een ruime meerderheid (60%) van de studenten zou willen werken in een Nederlandstalig land.

De universitaire opleidingen Nederlands worden erg positief geëvalueerd door studenten en alumni. De meeste studenten vinden cultuur, geschiedenis en maatschappij en interculturaliteit de meest interessante onderdelen van hun studie. Er is ook veel waardering voor de zomercursussen Nederlands in Nederland en Vlaanderen. Er is echter te weinig ondersteuning voor andere buitenschoolse activiteiten zoals culturele uitstappen of bezoeken aan Nederland of Vlaanderen. De extra inzet die van universitaire docenten zou gevraagd worden voor de organisatie van nieuwe initiatieven voor studenten, wordt sterk bedreigd door financiële beperkingen en een nu al druk werkschema. Van de studenten zou 70% anderen aanraden om Nederlands te studeren; bij de alumni stijgt dat cijfer tot 79%. Studenten geven enerzijds aan dat de opleiding erg interessant is en een persoonlijke

verrijking kan zijn (zeker voor mensen die dichtbij de grens wonen), maar anderzijds zijn sommige respondenten ook bezorgd om het nut van Nederlands op de arbeidsmarkt. Sommige alumni zouden vooral aanraden om Nederlands te studeren aan mensen die in het noorden van Frankrijk wonen; anderen zeggen dat het ook om professionele redenen een nuttige studie is: "Het is heel nuttig op professioneel vak, en niet alleen voor mensen die in het noorden van Frankrijk wonen. Bovendien is het een heel mooie taal die het ook waard is om voor het plezier geleerd te worden!" Een enkeling zou juist *niet* aanraden om Nederlands te studeren omdat "het Nederlands in verval [is] in het hele economische en culturele leven, waar het dikwijls vervangen wordt door het Engels."

79% van de studenten en 92% van de alumni zou aanraden om Nederlands te studeren in combinatie met een andere vreemde taal, meestal Engels of Duits. Een deel van hen vindt vreemde talen leren een verrijking in het algemeen; een andere groep wijst erop dat vooral het Engels nuttig is in een bedrijfscontext. Slechts 46% is van plan om na zijn studies vervolgcursussen of een studie Nederlands te volgen, maar dat cijfer ligt hoger bij studenten die al verder gevorderd zijn in hun studieloopbaan. Verschillende alumni geven aan dat ze het Nederlands nodig hebben binnen hun sociaal netwerk, omdat ze in een Nederlandstalig land zijn gaan wonen of dat de kennis van de taal hun professionele kansen heeft verbeterd.

Uitwisselingsmogelijkheden voor studenten

Studentenmobiliteit tussen Frankrijk, Nederland en Vlaanderen voltrekt zich grotendeels via de Erasmus+-programma's. In 2021-2022 hebben er ongeveer 1081 Franse studenten of stafleden een mobiliteitsactiviteit uitgevoerd in België en 1400 in Nederland.^{24,25} Vijf tot tien studenten die het Nederlands als hoofdvak op een Franse universiteit studeren, maken gebruik van dit uitwisselingsprogramma. Er zijn echter elk jaar

24. EU. 2022. Erasmus+ annual report 2021. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ff16650b-7b6e-11ed-9887-01aa75ed71a1>. Geraadpleegd op 22 mei 2023.

EU. 2022. Erasmus+ annual report 2021. Statistical annex. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/757368ca-7b6e-11ed-9887-01aa75ed71a1>. Geraadpleegd op 22 mei 2023.

25. Gegevens ontvangen van Aurélie Duchateau via Epos.

enkele Erasmusbeurzen die niet gebruikt worden (o.m. in Lille). De afdelingen Nederlands in Frankrijk verwelkomen ook jaarlijks Erasmusstudenten uit Vlaanderen en Nederland. Zo heeft de sectie Nederlands in Lille bijvoorbeeld in 2022-2023 zeven Nederlandse studenten van de Hogescholen Rotterdam en Amsterdam ontvangen. Dit is een wederzijdse verrijking voor hen en de Franse studenten. Daarnaast gaan er ongeveer 800²⁶ Franse studenten elk jaar op eigen houtje in Nederland studeren (vermoedelijk kiezen ze voor Engelstalige opleidingen), terwijl er 17 000 Franse studenten in de Franse Gemeenschap in België gaan studeren (vooral medische en paramedische beroepen). Over de situatie van die Franse uitwisselingsstudenten is echter heel weinig bekend.

Er worden twee prijzen tweejaarlijks toegekend aan één uitmuntende Nederlandse en één Franse student om hen in de gelegenheid te stellen een jaar lang een master- of doctoraatsopleiding te volgen in Nederland of Frankrijk. De Prix de Paris (€ 15.000), toegekend en gefinancierd door de Stichting Prix de Paris, heeft een lange historie en bestaat sinds 1982. Hij wordt toegekend aan Nederlandse studenten. De Prix d'Amsterdam wordt sinds 2011 uitgereikt en gefinancierd door de Nederlandse ambassade in Parijs. Hij wordt toegekend aan Franse studenten. De twee prijzen hebben als gemeenschappelijk doel het bevorderen van wetenschappelijke uitwisseling en kennisdeling tussen beide landen op het gebied van sociale en geesteswetenschappen. Voor de uitwisseling tussen Frankrijk en Vlaanderen bestaan er voor zover bekend geen gelijkaardige prijzen, al is het natuurlijk in Vlaanderen, net zoals in Nederland,

wel mogelijk om deel te nemen aan de reguliere uitwisselingsopportunities (bijvoorbeeld Erasmus+).

Daarnaast biedt Nuffic een beurs aan Franse deelnemers in het programma *Van Assistent tot Docent*²⁷ (VAD). Het gaat om een traject als werkstudent waarbij de deelnemers een (verkorte) lerarenopleiding volgen aan een hogeschool die toegang geeft tot het beroep van leraar in het voortgezet onderwijs in Nederland (eerste- of tweedegraadsbevoegdheid) terwijl ze praktijkervaring opdoen met voor de klas staan. Gezien het tekort aan leraren Frans in Nederland zijn de vooruitzichten op het vinden van een baan op een school zeer goed.

Voor Nederlandstalige Belgen bestaat er daarnaast de mogelijkheid om zich kandidaat te stellen voor het *Programme Assistant de langue néerlandaise en France* (laatste gegevens beschikbaar voor schooljaar 2022-2023). Geselecteerde kandidaten kunnen Nederlands geven in het basis- of secundair onderwijs in Frankrijk (Frans-Guyana of de regio Hauts-de-France).²⁸

In de Franse Gemeenschap is er een tekort aan lesgevers Nederlands in alle onderwijsniveaus en -types. Dat biedt kansen voor studenten en alumni neerlandistiek in Frankrijk. Er is ook heel veel vraag naar docenten in de immersiescholen. Naar verluidt komen de Franse studenten niet altijd in aanmerking omdat hun taalniveau niet voldoende is. Ze zijn ook niet goed op de hoogte van de procedures om docent Nederlands te worden in de Franse Gemeenschap. Advies hieromtrent voor de studenten en docenten aan de Franse neerlandistiek is aangewezen.

26. Cijfers van de Franse ambassade in Nederland en NUFFIC lopen uiteen. Volgens de gegevens van Nuffic studeren in collegejaar 2021-2022 4.294 Franse diploma-studenten in het hoger onderwijs in Nederland.

27. Nuffic, Formation en alternance pour devenir professeur de français aux Pays-Bas. <https://www.nuffic.nl/onderwerpen/talenonderwijs/professeur-de-francais>. Geraadpleegd op 23 mei 2023.

28. France Belgique culture, *Programme Assistant de langue néerlandaise en France 2022*. <https://francebelgiqueculture.com/education/programme-assistant-de-langue-neerlandaise-en-france-2022.htm>. Geraadpleegd op 23 mei 2023.

2.1.4 Onderzoek naar het Nederlands in Frankrijk

Beurzen, prijzen en financieringsprogramma's voor onderzoekers

De bilaterale wetenschappelijke en universitaire samenwerking tussen Frankrijk, Nederland en Vlaanderen vindt hoofdzakelijk plaats in het kader van de Europese onderzoeksruimte (Horizon Europe). Vlaamse onderzoekers kunnen door een partnerschap tussen het CNRS en het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek Vlaanderen (FWO) deelnemen aan twee bestaande financieringskanalen van het CNRS gericht op internationale samenwerking. Het gaat om de *International Emerging Actions*, d.w.z. korte uitwisselingsverblijven om nieuwe samenwerkingen op te zetten, en om de *International Research Networks*, waarbij onderzoekers samenwerken rond een bepaald thema of onderzoeksinfrastructuur.

Voor de universitaire samenwerking tussen Nederland en Frankrijk is daarnaast het Van Gogh-programma opgericht. Het valt onder het Frans-Nederlandse Hubert Curien Partnerschap (PHC). In Frankrijk wordt het geïmplementeerd door het Ministerie van Europa en Buitenlandse Zaken met steun van het Ministerie van Hoger onderwijs en Onderzoek. Campus France beheert de meeste PHC-partnerschappen. In Nederland is het geïmplementeerd door Nuffic, met steun van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Het doel van dit programma is het ondersteunen van de uitwisseling van excellente wetenschappelijke en technologische kennis tussen Franse en Nederlandse onderzoeksgroepen door nieuwe samenwerkingen en de deelname van jonge onderzoekers en promovendi te stimuleren. Alle wetenschappelijke vakgebieden vallen onder het programma, inclusief de geestes- en sociale wetenschappen. Projecten die aansluiten bij de thema's in het kaderprogramma voor het Horizon Europa-programma voor onderzoek en innovatie krijgen specifieke aandacht. Dankzij het Van Gogh-programma is het mogelijk om mobiliteit tussen Nederland en Frankrijk te financieren (€ 1.500-€ 3.200 per onderzoeksteam).

Er bestaat ook een programma voor Frans-Belgische wetenschappelijke uitwisselingen, het PHC Tournesol. In Frankrijk wordt het PHC door dezelfde instellingen gesubsidieerd. In Vlaanderen worden projecten gesubsidieerd door het FWO.²⁹ Aanvragen moeten simultaan in Frankrijk en in Vlaanderen ingediend worden. Het doel van het programma is om wetenschappelijke mobiliteit te ondersteunen als basis voor wetenschappelijke excellentie. De meest recente oproep bij het FWO (oproep 2023) is uitsluitend gericht op jonge onderzoekers. Er worden reis- en verblijfskosten vergoed voor € 2.000 per projectjaar, zowel aan Vlaamse als aan Franse zijde.

De universitaire samenwerking tussen Frankrijk en Nederland is voor een deel georganiseerd rond het Frans-Nederlands universitair netwerk (Réseau Franco-Néerlandais – RFN). Het Frans-Nederlands netwerk is een binationale organisatie (gevestigd aan de Université de Lille en aan Nuffic) die tot doel heeft, in lijn met het Bolognaproces, de samenwerking tussen beide landen op het gebied van hoger onderwijs en onderzoek te stimuleren en te versterken. Een van de belangrijkste voorwaarden voor deze samenwerking is een betere wederzijdse kennis van elkaars systemen, instellingen en mensen. Het RFN ziet het informeren dan ook als een van zijn eerste taken. Dat gebeurt onder meer door middel van jaarlijkse ontmoetingen die afwisselend in Frankrijk en in Nederland plaatsvinden. Het RFN kent beurzen (Eole-beurzen) in alle vakken toe om de mobiliteit van studenten naar Nederland te stimuleren (€ 500 tot € 1.000). Ze bieden studenten de mogelijkheid in een andere cultuur te studeren en werken, een vreemde taal te leren en beter voorbereid te zijn op de arbeidsmarkt door stage in het buitenland te lopen. Er worden echter nauwelijks Eole-beurzen toegekend op het gebied van Nederlandse taal en cultuur, vanwege het gebrek aan aanvragen door studenten Nederlands uit Frankrijk. Het heeft er wellicht mee te maken dat de beurzen vaak in het kader van een masterscriptie moeten gebeuren. Voor dat soort mobiliteit bestaat er ook elders financiering (met name voor stages) en het drukke lesprogramma

29. In de Franse Gemeenschap in België zijn Wallonie-Bruxelles International (WBI) en het Fonds de la Recherche Scientifique (FNRS) verantwoordelijk.

in bijvoorbeeld de Master LEA laat niet altijd een andere mobiliteit naast de stage toe. Misschien kan worden bekeken hoe de beurzen meer op studenten Nederlands kunnen inspelen.

In België verloopt de samenwerking met Franse universiteiten onder meer via NVT-net, een Netwerk voor het Nederlands als Vreemde Taal. NVT-net is een organisatie die didactische en wetenschappelijke activiteiten organiseert voor Nederlands in het Franstalig onderwijs.³⁰ De vereniging werd in 1996 opgericht als de Association des Néerlandistes de Belgique Francophone (ANBF) om contacten tussen neerlandici te bevorderen in Franstalig België. Sindsdien heeft de organisatie zich uitgebreid naar Frankrijk en zijn docenten uit alle onderwijsvormen welkom. In het bestuur zitten onderzoekers verbonden aan een Waalse universiteit, een onderzoeker verbonden aan een Franse universiteit en onderwijsspecialisten. Tijdens hun congres in maart 2023 in Luik was er één lezing van een onderzoeker verbonden aan een Franse universiteit (Maarten Lemmens, Université de Lille). Er zijn

gewoonlijk meer Franse deelnemers aanwezig als het congres plaatsvindt in Frankrijk.

Ten slotte kunnen de afdelingen in Frankrijk hun werk ook ondersteunen dankzij subsidies van de Taalunie. In 2023 werd er in totaal € 21.500 basisfinanciering toegekend aan negen Franse afdelingen (zie Tabel 5). Het bedrag per afdeling is onder meer afhankelijk van het aantal docenten en studenten. Dankzij die basissubsidies worden er ook excursies (naar Vlaanderen) en activiteiten voor de studenten georganiseerd. Daarnaast werd er in 2023 ook € 8.500 aan projectsubsidie toegekend, om een zomercursus Nederlands in Straatsburg en een onderzoeksproject te ondersteunen. Docenten maken ook gebruik van de maandelijkse lesbrieven Hapklaar Nederlands. In 2023 waren er drie deelnemers uit Frankrijk aan de zomercursussen (nascholingen) voor lesgevers NVT. Tijdens de eerste subsidieronde van 2023 werden er drie aanvragen ontvangen en goedgekeurd voor projecten en activiteiten voor het onderwijs Nederlands in Noord-Frankrijk, met een totaalbedrag van € 10.249.

Tabel 5: Toegekende basisfinanciering door de Nederlandse Taalunie in 2023

Naam organisatie	Bedrag basisfinanciering
Université d'Artois	€ 1.500,00
Université Picardie Jules Vernes	€ 1.500,00
Université Grenoble Alpes	€ 1.500,00
Université de Strasbourg	€ 2.500,00
Université de Lille - Roubaix	€ 2.500,00
Université de Lorraine - Metz	€ 2.500,00
Université du Littoral Côte d'Opale	€ 2.500,00
Sorbonne Université	€ 3.500,00
Université de Lille - Villeneuve d'Ascq	€ 3.500,00

30. NVT-net, *Over ons*. <https://nvt-net.info/over/>. Geraadpleegd op 23 mei 2023.

De toekomst van de neerlandistiek in Frankrijk volgens docenten

Volgens de docenten die hebben deelgenomen aan de vragenlijst is het feit dat er weinig aandacht is voor de Nederlandstalige cultuur in het dagelijks leven, in het onderwijs of in de media, een belangrijke bedreiging voor de toekomst van de neerlandistiek in Frankrijk ("onbekend is onbemind"). Ook andere (middel)grote talen en culturen krijgen echter weinig aandacht; de enige uitzonderingen zijn het Engels, Spaans en Italiaans. De belangrijkste bedreiging voor de neerlandistiek in Frankrijk vinden ze echter bij uitstek het feit dat het Engels meer en meer de voertaal wordt in onderwijs en handel. Daarnaast vermelden de meesten ook de financiële situatie aan de universiteiten "waardoor besparen op kleine disciplines populair wordt." Daarbij aansluitend geven verschillende respondenten ook aan dat er problemen zijn bij de opleidingen zelf: hoogleraars worden niet altijd vervangen waardoor promoveren in Frankrijk moeilijk wordt, slechts op weinig plaatsen kan je cursussen Nederlands volgen en de studentenaantallen zijn laag, en er lijkt een gebrek aan visie te zijn bij de onderwijsinstellingen ("incoherent talenpakket bij talenstudies"). Ook algemenere problemen spelen een rol: het slechte imago van de talenopleidingen zijn nefast voor het voortbestaan ervan en er is weinig belangstelling voor de Nederlandse taal en Nederlandstalige cultuur in Frankrijk.

Toch schatten niet alle docenten de toekomst van de neerlandistiek in Frankrijk negatief in. Als belangrijke kansen noemen ze de bloeiende economische situatie in Nederland en Vlaanderen en de internationale handel, het feit dat Frankrijk dichtbij het Nederlandse taalgebied ligt wat uitwisseling

gemakkelijk maakt, toerisme (zowel vanuit Frankrijk als vanuit België of Nederland), de vertaalsector, de uitgevers- en perssector, het stimuleren van meertaligheid en het basis- en secundair onderwijs. De respondenten met een positievere verwachting lijken ervan overtuigd dat er altijd wel interesse voor het Nederlands en voor interculturaliteit zal blijven bestaan, al is het dan bij een kleine groep: "Er zullen specialisten blijven. Er is in bedrijven en organisaties een grote vraag naar mensen die in contact staan met Vlaanderen en Nederland."

De docenten hebben ook enkele suggesties om de positie van het Nederlands te versterken.³¹ Ze vragen om meer financiële ondersteuning aan de universiteiten (via subsidies of het deels betalen van een leerstoel), een betere samenwerking tussen de universiteiten binnen en buiten Frankrijk (bijvoorbeeld met uitwisselingsbeurzen) en om culturele instituten, leercentra of andere initiatieven op te richten of te ondersteunen (zoals DAAD, het Goethe-instituut, het Cervantes-instituut of de Phares du Nord-campagne van het Letterenfonds). Ook vinden ze dat de toegang tot de arbeidsmarkt vergemakkelijkt moet worden, bijvoorbeeld door samen te werken met bedrijven of organisaties via stages of beurzen, of door de aantrekkelijkheid van de banen Nederlands aan de universiteiten te verbeteren. Ten slotte vinden veel respondenten het belangrijk dat er geïnvesteerd wordt in betere communicatie naar potentiële studenten zodat de Nederlandstalige cultuur een duidelijker imago krijgt: "potentiële studenten hebben ... geen 'beeld' van de Nederlandse taal/cultuur; vooral België/Vlaanderen vaak totaal onbekend." Een bijkomend probleem voor Vlaanderen is dat er een sterke beeldvorming bestaat over België als Franstalig land.

31. Deze vraag werd heel algemeen verwoord: "Heeft u misschien suggesties of ideeën voor het versterken van de positie van de kennis van de Nederlandse taal en cultuur van het Nederlandse taalgebied in uw land?" Daarom zijn de antwoorden ook eerder algemeen van aard en gaat het niet altijd om zaken die door de Taalunie of door Nederland en Vlaanderen kunnen opgelost worden.



2.1.5 Aanwezigheid van het Nederlands in de handel

Algemene presentatie

Frankrijk en Nederland zijn belangrijke economische partners. Nederland is het achtste land waarnaar Frankrijk exporteerde in 2019, 2020 en 2021, terwijl Nederland het zevende land is waaruit Frankrijk importeerde in dezelfde periode.³² Er zijn meer dan 1000 Nederlandse vestigingen in Frankrijk met een omzet van € 48 miljard en meer dan 150 000 werknemers.³³ Die weerspiegelen de sterke punten van de Nederlandse economie: agrovoeding (Heineken, Wessanen, Hendrix genetica), detailhandel (Action, Hema, Zeeman), chemie/farmaceutische producten (SHV, Akzo-Nobel), elektronica (Philips), aardolieproducten (Shell), logistiek en vervoer (TNT, enz.) en financiële diensten (ING, ABN AMRO). In 2021 was Nederland de bron van 103 investeringsprojecten in Frankrijk, waarmee 1600 banen werden gecreëerd. Een derde van deze projecten betrof de sector sport

en recreatie. Nederland is ook de belangrijkste investeerder in de agrovoedingssector in Frankrijk. Franse en Nederlandse bedrijven creëren vruchtbare synergiën, zoals Air France-KLM en Danone-Numico.

Voor Vlaanderen is Frankrijk de derde belangrijkste klant, terwijl het ook de derde plaats inneemt als importland.³⁴ In 2022 exporteerde Vlaanderen voor € 56 miljard naar Frankrijk. De belangrijkste sectoren zijn chemie en farma, minerale producten, transportmaterieel, machines, mechanica, elektr(on)ische apparatuur en componenten, en kunststoffen. Frankrijk exporteerde datzelfde jaar voor € 34 miljard uit Vlaanderen. De belangrijkste sectoren zijn chemie en farma (16.63%), transportmaterieel (15.71%), machines, mechanica, elektr(on)ische apparatuur en componenten (15.58%), onedele metalen (8.64%) en plantaardige producten (7.94%). De handelsbalans bedroeg dus een overschot van €22 miljard aan Vlaamse zijde. Al sinds (minstens) 2019 helt de handelsbalans over naar Vlaanderen.

32. *Handelscijfers Frankrijk-Nederland juli 2022*. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/landen-en-gebieden/frankrijk/handel#handel-nederland---frankrijk>. Geraadpleegd op 7 juni 2023.

33. *France Diplomatie, Relations bilatérales*. <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/dossiers-pays/pays-bas/rerelations-bilaterales/>. Geraadpleegd op 7 juni 2023.

34. *Flanders Trade, Frankrijk in cijfers*. <https://www.flandersinvestmentandtrade.com/export/node/14568#Land>. Geraadpleegd op 2 augustus 2023.

NBSO's, Flanders Investment and Trade en ambassades

NBSO's (Netherlands Business Support Offices) zijn handelskantoren van de Nederlandse overheid in het buitenland.³⁵ Ze ondersteunen bedrijfsleiders op een praktische manier bij hun plannen in het buitenland, bijvoorbeeld bij het exporteren, bij het vestigen van een onderneming in het buitenland, of bij het zoeken naar marktinformatie of zakenpartners. In Frankrijk zijn er voorlopig twee kantoren. NBSO Lyon helpt bij zakendoen in Zuid- en Oost-Frankrijk; NBSO Nantes helpt bij zakendoen in Zuidwest-Frankrijk. In 2024 zal het kantoor in Lille heropend worden.³⁶

Flanders Investment & Trade speelt een belangrijke rol bij de internationalisering van Vlaamse bedrijven.³⁷ Ze helpen Vlaamse bedrijven bij export en internationalisering, maar overtuigen o.m. ook buitenlandse bedrijven om in Vlaanderen te investeren. Er zijn kantoren van Flanders Investment & Trade in Parijs, Rijsel en Lyon.³⁸

De NBSO's en de secties Nederlands in Frankrijk hebben bijna geen contact. Er wordt geen synergie tussen hen nagestreefd. Nederlandse en Vlaamse bedrijven zijn onvoldoende verbonden met de Franse universiteiten.

Vertalen en tolken

De kansen die alumni neerlandistiek hebben als niet-literair vertaler zijn nogal talrijk (6 tot 10 opdrachten per maand). Het is voornamelijk freelance werk. Vertalers moeten meestal naast het Nederlands ook andere talen kunnen vertalen (meestal Engels). Vertalen (zakelijk) lijkt een belangrijk beroepsperspectief, maar het is niet duidelijk waarom studenten er minder interesse in tonen. Aan de Universiteit de Lille staat de Master Traduction

Spécialisée Multilingue open voor studenten Engels-Nederlands, indien er voldoende aanvragen zijn. Die zijn er nauwelijks. Het is nodig om deze vraag verder te onderzoeken.

De beëdigde vertalers en tolken Nederlands in Frankrijk zijn heel nuttig. In Frankrijk wordt een beëdigd vertaler benoemd door het hof van beroep van het arrondissement binnen zijn woonplaats (*Cour d'Appel*) op grond van zijn opleiding, taalvaardigheid in beide talen en zijn werkervaring. Zij worden opgenomen in de lijst van vertalers die beëdigde vertalingen mogen uitvoeren. Er zijn momenteel 128 beëdigde vertalers Nederlands verbonden aan de 36 hoven van beroep van Frankrijk.³⁹

Jobaanbiedingen/Vacatures

Uit een online zoektocht blijkt dat er regelmatig tientallen vacatures in Frankrijk zijn waarvoor kennis van het Nederlands vereist is.⁴⁰

Verschillende bedrijven gaven aan (bijvoorbeeld Bank CIC, Aryzta Food Solutions) dat als een student goed Nederlands spreekt, zij bereid zijn deze studenten verder op te leiden.

De Nederlandse taal en cultuur speelt een evidente rol in de toerismesector in Frankrijk, Nederland en Vlaanderen. Nederlanders en Vlamingen brengen graag hun vakantie door in Frankrijk en Fransen spenderen ook graag hun tijd en geld in Nederland en Vlaanderen. "Vlaanderen is een populaire vakantiebestemming voor Franse toeristen, en omgekeerd. In het bijzonder genieten de Fransen van korte vakanties in de kunststeden. De Franse toeristen zorgen voor meer dan één miljoen overnachtingen in Vlaanderen, terwijl 20% van de Vlamingen zijn vakantie in Frankrijk doorbrengt."⁴¹ "Frankrijk geldt als 's wereld meest bezochte land

35. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/buitenlandnetwerk/nbso>. Geraadpleegd op 7 juni 2023.

36. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/buitenlandnetwerk/nbso/frankrijk>. Geraadpleegd op 7 juni 2023.

37. <https://corporate.flandersinvestmentandtrade.com/nl>. Geraadpleegd op 6 juni 2023.

38. <https://www.flandersinvestmentandtrade.com/export/contact/buitenlandse-kantoren/frankrijk>. Geraadpleegd op 6 juni 2023.

39. <https://www.annuaire-traducteur-assermente.fr/traduction-certifiee-neerlandais-68.html>. Geraadpleegd op 7 juni 2023.

40. Op 4 januari 2023 werden er banen vermeld als tweetalige opleidingscoördinator, tweetalige verkoopsassistent export, digital marketing project assistant Nederlands, Nederlandstalige sales representative e.d.

41. <https://flandersinfrance.be/nl/relaties-met-frankrijk>.



door buitenlanders: [In 2019] kwamen er om en nabij de 90 miljoen mensen van buitenaf op vakantie. Van hen komt ongeveer 70 procent uit Europa. Zo'n 4 tot 5 miljoen toeristen in Frankrijk zijn Nederlanders.⁴² In Vlaanderen nemen Fransen de derde plaats in wat betreft herkomstland van toeristen.⁴³ Toerisme Vlaanderen heeft ook een kantoor in Parijs.⁴⁴ De toeristische sector is dus heel vaak op zoek naar Nederlandstaligen. Engels is vereist en Nederlands is gewenst. Alleen al in december 2020 werden meer dan 90 vacatures aangeboden (op de website van Indeed). Enkele voorbeelden:

- Animatoren M/V - Camping Le Dauphin - 66700 Angers
- Toeristisch adviseur / projectleider (M/V) - Office de tourisme des Bastides Dordogne-Périgord ("Engels essentieel en een andere taal gewenst (Nederlands)")
- Hotel receptionist - Hotel Centreville – Nancy
- Gids - Pernod Ricard - Reims
- Tour Guide - Champagne Cellars - Reims
- Hotelreceptionist - Hotel Bristol - Le Touquet-Paris-Plage

Hieruit blijkt dat sommige werkgevers de kennis van het Nederlands van hun medewerker(s) als nuttig en relevant beschouwen. Op dit moment is echter slechts een klein aantal alumni werkzaam in het

toerisme in Frankrijk, Nederland en Vlaanderen. Ze vervullen meestal functies als gids of als receptionist. Een alumnus van de Universiteit de Strasbourg is manager van de hotelketen Ibis Styles geworden. De afdelingen Nederlands kunnen hun studenten voorlichten over de kansen die zij hebben in de toerismesector. Studenten lijken zich hier niet van bewust. Aan de Universiteit de Lille (LEA) wordt de masteropleiding *Management de projets touristiques* ingericht die openstaat voor studenten Engels-Nederlands.

Samenwerking met de universiteiten en uitstroom naar de arbeidsmarkt

Er zijn mogelijkheden voor studenten om in een bedrijf te werken in een functie die in Frankrijk "alternance" wordt genoemd (masters LEA Engels-Nederlands). Dat betekent dat de student kan studeren terwijl hij een baan heeft die verband houdt met zijn studie (meestal 15 dagen in een bedrijf en 15 dagen op de universiteit).

Uit de enquête komen twee belangrijke problemen naar voren wat betreft de uitstroom van studenten naar de arbeidsmarkt. Enerzijds kennen studenten Nederlands bij het betreden van de arbeidsmarkt goed Nederlands, maar zijn ze niet gekwalificeerd voor een specifieke functie binnen een bedrijf.

42. <https://www.ad.nl/buitenland/br-frankrijk-wil-weer-nederlandse-toeristen-deze-zomer~a7ff7a56/>.

43. Vlaamse Regering. 2019. *Beleidsnota 2019-2024 Toerisme*, p. 14. <https://www.vlaanderen.be/publicaties/beleidsnota-2019-2024-toerisme>. Geraadpleegd op 2 augustus 2023

44. <https://www.visitflanders.com/fr/comment-pouvons-nous-vous-aider>. Geraadpleegd op 2 augustus 2023.

Anderzijds zijn studenten gekwalificeerd voor de functie, maar spreken geen Nederlands. Het is dus zeer moeilijk om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Corina van Broekhoven, Head of International Desk binnen de Franse bank CIC, zegt echter dat dat niet noodzakelijk een probleem is.

CIC geeft studenten die net zijn afgestudeerd aan de universiteit waar ze Nederlands hebben geleerd, een extra opleiding om in het bankwezen te gaan werken. Daarnaast heeft de juridische sector ook veel behoefte aan Nederlandstaligen.



2.1.6 Aanwezigheid van het Nederlands in de samenleving

Over het algemeen hebben de meeste Franse jongeren geen culturele kennis over Nederland en Vlaanderen. Dat bleek ook al uit de enquête bij de studenten en docenten. Het gangbare beeld van Nederland bij jongeren en ouders is niet altijd positief (klein landje, drugs, land waar alles mag). Zij hebben vaak een zeer stereotiep beeld van Nederland (bv. tulpen en windmolens). Ze weten te weinig over de vitaliteit van Vlaamse en Nederlandse bedrijven.

Literatuur

Vertaalde Nederlandse literatuur heeft een kleine maar vaste plaats verworven op de Franse boekenmarkt. Ieder jaar worden er een twintigtal Nederlandstalige literaire werken naar het Frans vertaald. De vertaling van Nederlandse en Vlaamse stripboeken doet het bijzonder goed.

Het Nederlands Letterenfonds en Literatuur Vlaanderen beheren een databank met geaccrediteerde vertalers die ook wordt gedeeld met internationale uitgevers. Momenteel bevat de databank 26 geaccrediteerde literair vertalers die naar het Frans vertalen⁴⁵, van wie sommigen zeer beroemd zijn, zoals Philippe Noble en Daniel Cunin. Elke twee jaar wordt door het Nederlands Letterenfonds ook de Prix des Phares du Nord uitgereikt aan de beste Franse vertaling van een Nederlandstalig werk. Zonder de steun van deze Letterenfonds is het zeker dat de literatuur van Nederland en Vlaanderen in Frankrijk een nog beperktere plaats zou innemen: “Het Letterenfonds verstrekt subsidies aan buitenlandse uitgevers voor vertalingen van Nederlandse literatuur (fictie, non-fictie, poëzie en kinderboeken) op voorwaarde dat de beoogde vertaler de kwaliteit van het oorspronkelijke werk in de vertaling kan behouden. Het fonds subsidieert dan ook alleen vertalingen van

professionele en ervaren literair vertalers. Vertalers die hiervoor kwalificeren komen op een zogenaamde vertalerslijst, die verstrekt kan worden aan uitgevers. Als het Letterenfonds een vertaler nog niet kent, wordt bekeken of het zinvol is om de vertaler uit te nodigen voor een proefvertaling. Het Letterenfonds biedt geen opleidingen voor vertalers.”⁴⁶

Sommige auteurs, zoals David Van Reybrouck, zijn heel succesvol. De omzet van vertalingen van Nederlandstalige werken in Frankrijk is onbekend. Ook is onbekend hoeveel literaire vertalers kunnen rondkomen van de opbrengsten van hun vertaalwerk. Afgestudeerde neerlandici zijn de aangewezen personen om de brug te slaan tussen Nederlandstalige literatuur en de Franse afzetmarkt, maar volgens sommige respondenten bestaat in deze sector weinig tot geen werkgelegenheid.

De opleidingen Nederlands in Frankrijk (voornamelijk Parijs en Lille) bevatten een speciaal onderdeel dat studenten opleidt in het vertalen van literaire en andere teksten. Zeer weinig studenten zijn echter geïnteresseerd in dit beroep. Afdelingen neerlandistiek promoten de Nederlandse en Vlaamse literatuur actief onder hun studenten. De afdelingen neerlandistiek zorgen mede voor de bekendheid van Nederlandse en Vlaamse literatuur in Frankrijk. Dat doen zij door de literatuur beschikbaar te maken, de boeken te promoten en zelf te kopen. De waarde die hun activiteiten hebben, is groot: zij zorgen immers voor de verspreiding van de Nederlandse en Vlaamse cultuur. Ook via de Taalunie, in samenwerking met het Nederlands Letterenfonds, Literatuur Vlaanderen en De Schrijverscentrale, kan een afdeling een subsidie aanvragen om een gastschrijver uit het taalgebied te ontvangen.⁴⁷

Het Expertisecentrum Literair Vertalen (ELV) geeft een impuls aan de kwaliteit van het literair vertalen in en uit het Nederlands door middel van opleiding en het delen van expertise.⁴⁸ Het ELV organiseert

45. <https://www.flandersliterature.be/translators>. Geraadpleegd op 7 juni 2023.

46. *Werving, selectie en begeleiding van vertalers uit het Nederlands*. <https://www.letterenfonds.nl/nl/proefvertalingen>. Geraadpleegd op 7 juni 2023.

47. *mijnNederlands. Subsidie voor schrijversbezoeken*. <https://mijnnederlands.taalunie.org/financiering/financieringen-hoger-onderwijs-buiten-het-taalgebied/schrijversbezoek-wereldwijd/>. Geraadpleegd op 2 augustus 2023.

48. <https://literairvertalen.org/>

elk jaar verschillende cursussen voor vertalers in en uit het Nederlands. Er zijn cursussen literair vertalen voor specifieke taalrichtingen en cursussen professionalisering. Het Atelier Néerlandais in Parijs organiseert ook regelmatig literaire vertaalworkshops.⁴⁹

Enkele jaren geleden voerde Thomas Beaufils (Université de Lille) een experiment uit: hij ontwikkelde een collectie boeken (Impasses de l'Encre) om de vertalingen van zijn studenten te tonen en te publiceren. Er zijn drie boeken gepubliceerd, hetgeen tijdrovend is geweest en regelmatige financiering vereist. Er kan nagegaan worden hoe dit initiatief met steun van het Letterenfonds, Literatuur Vlaanderen en de Taalunie eventueel kan worden voortgezet.

Kunst en cultuur

Culturele diplomatie wordt actief ingezet door zowel Nederland als Vlaanderen. Dit is één van de sterke punten van de Nederlandse en Vlaamse diplomatie. In Frankrijk worden veel culturele en artistieke evenementen met betrekking tot Vlaanderen en Nederland georganiseerd. Volgens de (niet-exhaustieve) databank van Kunstenpunt waren er in 2023 zeven tentoonstellingen en residenties waaraan Vlaamse artiesten meewerkten, en 36 podiumproducties.⁵⁰ Tussen Vlaanderen en de regio Hauts-de-France is er sinds 2018 een culturele samenwerkingsovereenkomst die in 2021 vernieuwd werd voor de periode 2021-2024.⁵¹ Frankrijk is ook één van de focuslanden van Dutch Culture, een Nederlands netwerk voor internationale culturele

samenwerking, onder meer via een cultureel samenwerkingsverband dat momenteel loopt (2021-2024).⁵² In 2022 werden er 956 culturele activiteiten van Nederlandse artiesten georganiseerd in Frankrijk.⁵³ Ook het Atelier Néerlandais⁵⁴ is in het kader van dat samenwerkingsverband opgericht als platform voor Nederlandse culturele ondernemers. Studenten maken echter te weinig gebruik van dat aanbod.

Studenten, alumni en docenten neerlandistiek hebben op verschillende manieren een positieve invloed op de positie van de Nederlandse en Vlaamse cultuur in Frankrijk. Ze nemen regelmatig deel aan allerlei culturele activiteiten zoals conferenties, filmvertoningen, tentoonstellingen, workshops over de Nederlandse en Vlaamse cultuur en evenementen. Doordat zij zo vaak deelnemen aan culturele activiteiten, leveren alumni en docenten een (kleine) bijdrage aan het succes van de export van Nederlandse en Vlaamse cultuur in Frankrijk. Studenten die Nederlands gestudeerd hebben, blijven hun enthousiasme voor de cultuur uitdragen. Op die manier versterken zij indirect de cultuursector in Vlaanderen en Nederland. Nederland en Vlaanderen houden echter weinig rekening met het belang van dit type publiek.

Taalscholen

Er zijn twee belangrijke taalscholen in Frankrijk waar Nederlands wordt onderwezen: le Nouveau centre néerlandais in Parijs en la Maison du néerlandais/Het Huis van het Nederlands in Bailleul (regio Hauts-de-France, zie 2.1.7).

49. <https://atelierneerlandais.com>

50. <https://databank.kunsten.be/>. Geraadpleegd op 7 juni 2023.

51. <https://www.vlaanderen.be/cjm/nl/cultuur/internationaal-cultuurbeleid/bilaterale-samenwerking/hauts-de-france>

52. <https://dutchculture.nl/en/cultural-cooperation-france-netherlands-2021-2024>. Geraadpleegd op 7 juni 2023.

53. Dutch Culture, France. <https://dutchculture.nl/en/country/FR>. Geraadpleegd op 7 juni 2023. Bij deze cijfers moet opgemerkt worden dat een veel bredere waaier aan activiteiten wordt opgenomen in de databank van Dutch Culture dan in die van Kunstenpunt.

54. <https://atelierneerlandais.com/>. Geraadpleegd op 7 juni 2023.



Het hele jaar door nemen honderden volwassenen deel aan de taalcursussen van het Nouveau centre néerlandais.⁵⁵ Andere evenementen over kunst of literatuur verrijken de dynamiek van het centrum. De huidige voorzitter is Ed Hanssen. Het centrum is het grootste centrum in Frankrijk dat aanbiedt om het Certificaat Nederlands Vreemde Taal (CNaVT) te behalen.

De laatste vijf jaar (2019-2023) hebben 130 personen uit Frankrijk deelgenomen aan de CNaVT-examens.⁵⁶ Gemiddeld gaat het om ongeveer 32 personen per jaar.⁵⁷ In vergelijking met de periode 2011-2018 is dat cijfer grotendeels stabiel: toen namen er gemiddeld 33 personen deel per jaar. Er worden niet aan elke exameninstelling jaarlijks examens georganiseerd.

55. <https://ncnl.eu/notre-experience/>

56. Gegevens verkregen van het CNaVT.

57. Het jaar 2020 wordt hier buiten beschouwing gelaten. Toen lag het aantal deelnemers heel laag wegens de coronapandemie (4 deelnemers).

2.1.7 Aanwezigheid van het Nederlands in Noord-Frankrijk

Door de geografische en historische nabijheid van het Nederlands en het Frans in het noorden van Frankrijk, wordt er meer dan in de rest van Frankrijk aandacht besteed aan het Nederlands op verschillende onderwijsniveaus en aan onderlinge samenwerking. Ook uit de enquête bij studenten en alumni bleek dat inwoners uit die regio vaker dan andere Fransen Nederlands willen leren omdat ze ermee in contact gekomen zijn via hun persoonlijk netwerk (bijvoorbeeld via grenscontacten of omdat ze voorouders hebben die Nederlandstalig waren). Belangrijke organisaties zijn onder meer:

- De Eurometropool Lille-Kortrijk-Tournai (Doornik), een Europese Groepering voor Territoriale Samenwerking (EGTS) die verschillende Franse, Waalse en Vlaamse partners samenbrengt om concrete acties uit te voeren die alle burgers van de Frans-Belgische grensoverschrijdende regio ten goede komen.⁵⁸
- De EGTS West-Vlaanderen-Flandre Dunkerque Côte d'Opale, gericht op de Belgische provincie West-Vlaanderen, de Franse arrondissementen Dunkerque, Calais, Saint-Omer, Boulogne-sur-Mer en Montreuil en de gemeenten Saily sur le Lys, Fleurbaix, Laventie en Lestrem uit het arrondissement Béthune.⁵⁹
- Het Interreg IV-programma dat als doel heeft om grensoverschrijdende uitwisseling te bevorderen tussen verschillende regio's in Noord Frankrijk, Wallonië en Vlaanderen.⁶⁰ In dit programma kunnen projecten uitgevoerd worden die aansluiten bij de vijf prioriteiten en twaalf doelstellingen die werden vooropgesteld voor de periode 2021-2027.
- De Académie de Lille, verantwoordelijk voor het onderwijs in de regio Hauts-de-France.

Basisonderwijs en buitenschoolse activiteiten

Verschillende medewerkers van de Académie de Lille geven aan dat een belangrijk probleem voor het onderwijs Nederlands in de regio is dat het moeilijk is om leraars te vinden die Nederlands spreken, deels door de slechte arbeidsvoorwaarden: in juni 2023 was men bijvoorbeeld wanhopig op zoek naar een leraar Nederlands voor een school in Bailleul en naar een Nederlandssprekende geschiedenisleraar in Halluin.

Daarnaast volgt een kleine groep kinderen uit de grensregio in Frankrijk onderwijs in Vlaanderen. Volgens een recent artikel⁶¹ in *Septentrion* waren er in 2020-2021 ongeveer 180 Noord-Franse leerlingen die in West-Vlaanderen naar school gaan, waaronder 130 in de Westhoek. Omgekeerd waren er in dat jaar ook 130 West-Vlaamse kinderen die in het noorden van Frankrijk basisonderwijs volgden. Slechts 17 Noord-Franse leerlingen volgden secundair onderwijs in West-Vlaanderen.

Ten slotte is er in de Académie de Lille ook één sectie waarin immersieonderwijs in het Nederlands wordt aangeboden in het kleuter- en basisonderwijs. De betrokken school in Roosendaal geeft in één klasje per leeftijdsgroep de helft van haar lestijden in het Nederlands in de kleuterschool en een kwart ervan in de basisschool. Het immersieonderwijs in de basisschool is pas recent gestart (2022-2023). Daarnaast zijn er, als gevolg van de erkenning van het (Frans-)Vlaams als regionale taal, in het academiejaar 2022-2023 ondertussen tien Franse scholen waar in het Vlaams lesgegeven wordt.⁶²

De Communauté Urbaine de Dunkerque voorziet een budget voor gemeentes voor “ateliers linguistiques”, buitenschoolse activiteiten voor kinderen van 6 tot 11 jaar rond onderwijs van het Nederlands en Engels als buurtaal. Elk jaar worden ongeveer 300 kinderen voor het Nederlands en 600 kinderen

58. <https://www.eurometropolis.eu/nl/de-eurometropool-lille-kortrijk-tournai>. Geraadpleegd op 13 juni 2023.

59. <https://www.egts-gect.eu/nl/egts>. Geraadpleegd op 2 augustus 2023.

60. <https://www.interreg-fwvl.eu/nl>. Geraadpleegd op 13 juni 2023.

61. Ducourant, Philippe. 2023. L'éducation bilingue en Flandre française: le rêve d'un écosystème favorable. *Septentrion* 7.

62. De Bouw, Jolien. 2023. Het Vlaams in Noord-Frankrijk blijft de geesten verdelen. *De Lage Landen*. <https://www.de-lage-landen.com/article/het-vlaams-in-noord-frankrijk-blijft-de-geesten-verdelen>, geraadpleegd op 17.05.2023.

voor het Engels bereikt: in 2022-2023 ging het om 220 leerlingen Nederlands en 500 voor het Engels. De leerlingen zijn zeer positief over de ateliers: 87% zou nog nieuwe ateliers willen volgen.⁶³ Het Nederlands heeft een voordeel ten opzichte van het Engels omdat de ateliers passen in een gezamenlijke speelpleinwerking met De Panne en Veurne (Centres aérés transfrontaliers).

Universitair onderwijs

De belangrijkste universiteit in de Académie de Lille is de Université de Lille (zie eerder). Aan deze instelling

kan Nederlands als hoofdvak gevolgd worden. In 2021 waren er 164 studenten.

Volwassenenonderwijs (niet-universitair)

In Het huis van het Nederlands kunnen lessen Nederlands gevolgd worden. Lessen worden aangeboden op verschillende niveaus (A1-B2 of een intensieve cursus op aanvraag) in Bailleul, Duinkerke en Lille. De afgelopen twee jaar volgden telkens ongeveer 50 cursisten Nederlands in Bailleul en 30 in Lille (zie Tabel 6).⁶⁴ De huidige voorzitter is Armand Héroguel.

Tabel 6: Aantal cursisten Huis van het Nederlands

	2022-2023	2021-2022
Bailleul		
Niveau A1.1	15	21
Niveau A1.2	12	9
Niveau A2.1	10	7
Niveau B1.2	10	8
Niveau B2	7	5
Lille		
Niveau A1.1	11	13
Niveau A2.1	12	7
Niveau A1.2/A2.1	8	7

De enquête heeft 26 studenten aan Het Huis van het Nederlands bevestigd. De studenten leren vooral Nederlands voor hun algemene of persoonlijke ontwikkeling (als hobby) of omdat ze geïnteresseerd zijn in de Nederlandse of Vlaamse cultuur en/of geschiedenis. Sommigen hebben ook familie of vrienden in het Nederlandse taalgebied. Een minderheid heeft het Nederlands

nodig voor een huidige of vorige job. De studenten zijn geïnteresseerd in verschillende aspecten van Nederland of Vlaanderen, niet alleen in het leren van de taal. Ruim driekwart wil de gebruiken kennen en een ruime meerderheid de Nederlandse of Vlaamse kunst. De politieke of economische situatie en de literatuur vinden wat minder studenten interessant, al gaat het telkens nog om een meerderheid.

63. Maison de l'Europe Dunkerque et Flandre Littorale CM. 2022. Rapport Ateliers « Découverte de la culture et de la langue de nos voisins européens » anglais – néerlandais novembre 2022 à juin 2023. Juli 2023. P. 3.

64. Gegevens verkregen via Armand Héroguel en het secretariaat van het Huis van het Nederlands.

De studenten geven het onderwijs gemiddeld een hoge score van 7.9 op 10. Ze zijn positief over de docenten, de manier van lesgeven en de sfeer tijdens de lessen. Wat slechter loopt, is het feit dat de groepen soms heterogeen zijn ("er zijn niet genoeg lesuren tijdens het jaar") en dat het moeilijk is om aan taaluitwisseling te doen met moedertaalsprekers. Meer oefenen op het spreken van Nederlands lijkt verder een pijnpunt. Misschien zijn deze scholen en organisaties zich er niet van bewust dat ze subsidies kunnen aanvragen bij de Taalunie voor de organisatie van conversatietafels.⁶⁵ Tenslotte vragen twee respondenten ook om meer onderwijs over de geschiedenis en cultuur van de neerlandistiek. De docenten vragen vooral om financiële ondersteuning – de meest genoemde bron van inkomsten voor de instellingen is het inschrijvingsgeld van de cursisten – of inhoudelijke ondersteuning (leerlijnen voor het kinderen of in het basisonderwijs, thematisch lesmateriaal). De Taalunie biedt echter al jarenlang gratis leerlijnen NVT (6 – 16 jaar) en lesbrieven aan.⁶⁶ Misschien zijn de docenten dus niet bekend genoeg met bestaande initiatieven.

Ten slotte zijn er ook een aantal instellingen die taalcursussen Nederlands à la carte aanbieden. Een overzicht voor de Eurometropool Lille-Kortrijk-Doornik wordt bijgehouden door De vrienden van het Nederlands (Les amis du néerlandais).⁶⁷ Deze vereniging organiseert ook andere activiteiten rond de Nederlandse taal en verzamelt op haar blog relevante informatie voor de Eurometropool (een Babelcafé in Lille en een Nederlands weetje van de dag, 'L'instant néerlandais du jour').⁶⁸ Echte instellingen voor volwassenenonderwijs waar Nederlands kan gevolgd worden, zoals in Vlaanderen en Nederland, bestaan echter niet. De meeste mensen volgen Nederlands in het kader van een beroepsopleiding, door enkele

vakken te volgen aan de universiteit of via losse (niet-gestructureerde) opleidingen.

Het volwassenenonderwijs van het Nederlands wordt in deze regio verder ondersteund in het kader van het Interreg IV-programma (France-Wallonie-Vlaanderen), dat met EU-financiering verschillende projecten heeft ondersteund. De bedoeling is om de grensoverschrijdende uitwisseling tussen Hauts-de-France en Grand Est, Wallonië, West- en Oost-Vlaanderen te bevorderen. Ingediende projecten zijn dus niet enkel gericht op taalonderwijs, maar willen ook, onder meer via de versterking van taaluitwisseling, ruimere problemen in de regio aanpakken en samenwerkingsverbanden opzetten.

SIMILAR: Taal- en cultuurbeleid als sleutel tot het internationaal concurrentievermogen van kmo's (2019-2022; Hogeschool Gent, Université de Lille, Université de Mons, Syntra West)⁶⁹, was een project om kmo's uit verschillende strategische sectoren, meer bepaald de voeding en agrovoeding, in de betrokken regio's te adviseren bij de uitwerking van een efficiënte taal- en cultuurstrategie om het marktpotentieel aan de andere kant van (taal)grens te ontsluiten. Uit eerder onderzoek van de Europese Commissie blijkt dat taal- en cultuurbarrières een aanzienlijke hoeveelheid handelstransacties in de weg staan. Europese bedrijven laten zo belangrijke kansen liggen. Verder wil dit project de meertalige en interculturele competenties van medewerkers in de kmo's helpen ontwikkelen door innovatieve tools te creëren, gekoppeld aan een opleidingsaanbod op maat en bijbehorende netwerkactiviteiten. Het toegekende bedrag is € 400 000. Zo zijn er onder meer gespecialiseerde cursussen Nederlands ontworpen die online beschikbaar zijn. Thomas

65. <https://taalunie.org/informatie/10/financiering-van-projecten-en-activiteiten>

66. Zie <https://taalunie.org/informatie/378/leerlijnen-nederlands-als-vreemde-taal> en <https://taalunie.org/actueel/189/hapklaar-nederlands-lesbrieven-over-actualiteit-en-cultuur>.

67. <https://www.amisduneerlandais.org/ou-apprendre-le-neerlandais-dans-l-eurometropole>. Geraadpleegd op 13 juni 2023.

68. <https://www.amisduneerlandais.org/ou-apprendre-le-neerlandais-dans-l-eurometropole/>. Geraadpleegd op 13 juni 2023.

69. <https://interreg-similar.eu/module-bier/>. Geraadpleegd op 24 mei 2023.

Beaufils en Armand Héroguel van de Université de Lille hebben aan dit project meegewerkt.

Het FRANEL-platform⁷⁰ (2004-2021; niet meer toegankelijk) was bedoeld voor de niveaus A2, B1 en B2 van het Europees Referentiekader voor Talen. Het bood een aantal interactieve leeractiviteiten op basis van leuke videofilmmpjes, die zich afspelen in de grensoverschrijdende regio. Er werd gewerkt aan luistervaardigheid, woordenschat, grammatica, 'taalhandelingen' en begrijpend lezen. Armand Héroguel werkte mee aan dit project en werd voor het eerst ontwikkeld in het kader van het Lingu@tic-project. Het COBALTproject⁷¹ (2008-2013) had als doel om de elektronische taalleeromgeving FRANEL verder te ontwikkelen en vernieuwen. De bedoeling was om een elektronisch leerplatform te ontwikkelen voor het leren van Nederlands en Frans als vreemde taal, aan de hand van didactische televisiereportages over de betrokken buurregio's. Zo kunnen de arbeidsmarkten beter op elkaar afgestemd worden en kan een meer intensieve interculturele communicatie plaatsvinden. Daarnaast wilde het project ook de sociale ongelijkheid verminderen door het platform voor iedereen toegankelijk en gebruiksvriendelijk te maken. Verschillende universitaire partners waren betrokken, alsook de VDAB en de Forem. Het FRANEL-platform werd in 2021, na 15 jaar, stopgezet

wegens technologische veranderingen.

Het project En avant/Vooruit (2019-2021) had als doel om werkzoekenden uit Frankrijk of Wallonië te begeleiden naar een job in West-Vlaanderen.⁷² Ook taalcoaching en aandacht voor cultuurverschillen speelden een rol in het project. Partners waren POM West-Vlaanderen, de VDAB, het departement Nord, Forem en het Maison de l'Europe in Duinkerke.

Bedreigingen

Er zijn verschillende problemen waarmee de beleidsvoerders en onderwijzers in de regio kampen. Ten eerste is de zoektocht naar gekwalificeerde leerkrachten moeilijk. Franse leerkrachten die initiatielessen Nederlands geven hebben vaak zelf het gevoel dat ze de taal niet op een hoog niveau beheersen. Ze kunnen dat ook aanvoelen als een belemmering om deel te nemen aan vormingsactiviteiten van de Taalunie waar leerkrachten (bijvoorbeeld uit Duitsland) met een hoger niveau aan deelnemen. Ten tweede is er een duidelijke behoefte aan meer samenwerking met het hoger onderwijs (m.n. de lerarenopleidingen) in Vlaanderen. Ten derde is er een gebrek aan educatief materiaal voor de buitenschoolse activiteiten. Ten slotte zorgt ook de moeilijke verhouding tussen de Nederlandse standaardtaal en de Frans-Vlaamse regionale taal voor problemen.⁷³



70. <https://www.franel.eu/>. Geraadpleegd op 24 mei 2023.

71. <https://kulak.kuleuven.be/cobalt/nl/project/>. Geraadpleegd op 24 mei 2023.

72. <https://www.enavant-vooruit.eu/over-het-project>. Geraadpleegd op 13 juni 2023.

73. Zie bijvoorbeeld Ons Erfdeel. 2022. Webinar 'Welke toekomst heeft het onderwijs Nederlands in Noord-Frankrijk?'. <https://www.youtube.com/watch?v=vndUSAFZfmQ&t=61s>.

2.2 Sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen (SWOT-analyse)

2.2.1 In het basis- en voortgezet onderwijs

Sterktes

- Er zijn verschillende manieren waarop onderwijs Nederlands verzorgd wordt in Frankrijk: als *langue vivante* binnen het Franse curriculum, in internationale scholen of buiten de reguliere schooltijden (bijvoorbeeld NTC-scholen, in totaal vier instellingen).

Zwaktes

- Het is moeilijk in te schatten of het huidige aanbod aan onderwijs Nederlands voldoet, zowel wat betreft het type onderwijs als wat betreft het aantal instellingen, omdat cijfergegevens over de vraag naar onderwijs Nederlands niet voorhanden zijn.
- Het aantal leerlingen dat Nederlands volgt in het basisonderwijs en als derde optionele taal in het middelbaar onderwijs vertoont een daling binnen de Académie de Lille. Enerzijds heeft dat te maken met onaantrekkelijke loonvoorwaarden voor docenten, anderzijds met het feit dat een derde optionele taal volgen geen extra punten meer oplevert voor het eindexamen.

Kansen

- Een sterkere samenwerking met de lerarenopleidingen in het Nederlandse taalgebied is wenselijk.
- Leraren en scholen kunnen bij de Taalunie een subsidie of advies aanvragen voor een nascholing op locatie (in hun school). Normaal gezien zijn de lokale personen op beleidsniveau daarvan op de hoogte. In maart 2023 organiseerde Ruben in 't Groen (inspecteur voor het Nederlands) een workshop voor lesgevers in Noord-Frankrijk over Hapklaar Nederlands, een van de didactische tools van de Taalunie. In samenwerking met de lokale beleidsmakers kunnen er nascholingen en conversatietafels voor leerkrachten op maat en op locatie ondersteund worden.

Bedreigingen

- Het is erg moeilijk om leraren te vinden die het Nederlands voldoende beheersen. Dat zorgt er ook voor dat het moeilijk is om deel te nemen aan activiteiten van de Taalunie.
- Er bestaat een terugkerend probleem met de *concours* (agrégation, CAPES de néerlandais), die toegang geven tot het lerarenberoep. Jarenlang zijn ze niet georganiseerd, maar de laatste jaren zijn er externe CAPES, interne CAPES en interne agrégations georganiseerd. Op dit vlak is er dus enige vooruitgang.
- Relatief lage aantrekkingskracht van het lerarenberoep (zoals elders): vrij lage salariëring, vlakke loopbaan, administratieve last, ...



2.2.2 In het universitair onderwijs

Sterktes

- Studenten en alumni zijn positief over de meerwaarde en over de inhoud van hun opleiding. Alumni zijn over het algemeen positief over hun plaats op de arbeidsmarkt.
- Studenten volgen vooral Nederlands voor hun algemene ontwikkeling. Studenten uit de grensregio komen meer in contact met het Nederlands via hun sociaal netwerk en volgen daarom de opleiding. Het Nederlands lijkt een plaats te hebben in Frankrijk door het feit dat het land grenst aan het Nederlandstalige gebied en er een bloeiende economische en handelssituatie is in Nederland en België.
- Er is veel waardering voor de bestaande zomercursussen Nederlands.
- Er zijn specifieke beurzen en prijzen om de uitwisseling tussen Frankrijk, Nederland en Vlaanderen te stimuleren. Zo zijn er prijzen voor studenten uit Nederland en Frankrijk om een doctoraatsopleiding in het partnerland te volgen. Voor Vlaanderen bestaat een dergelijke prijs niet. Er bestaan wel uitwisselingsprogramma's met als finaliteit een lerarendiploma in Nederland (als Franse burger, via Nuffic) of Frankrijk (als Nederlandstalige Belg). De afdelingen in Frankrijk verwelkomen ook elk jaar studenten uit Vlaanderen of Nederland. Dat is een wederzijdse verrijking voor hen en de Franse studenten.

Zwaktes

- Er zou een duidelijker beeld moeten zijn van wat je met een opleiding Nederlands kan, bijvoorbeeld door sterker in te zetten op contacten met alumni (alumni als ambassadeurs van de opleidingen). Studenten hebben geen duidelijk beeld van organisaties waar ze terecht kunnen. Docenten hebben weinig contacten met organisaties buiten de wetenschap. Om meer studenten aan te trekken, moeten de afdelingen Nederlands een manier vinden om hen kansen op een baan te vergroten door hen te integreren in netwerken (door stages) en welomschreven beroepstrajecten (bedrijven, lesgeven in middelbare scholen, colleges Frans geven in Nederland of in Vlaanderen bijvoorbeeld).
- Studenten en alumni kunnen weinig in contact komen met moedertaalsprekers en

communiceren zelden in het Nederlands. Stages en uitwisselingen zouden hiervoor een oplossing kunnen bieden.

- Het aanbod aan uitwisselingen in het Erasmusprogramma is voldoende groot maar niet alle beurzen worden gebruikt. De andere types van beurzen (bijvoorbeeld Nuffic) zijn niet altijd bekend bij de studenten.

Kansen

- Verschillende studenten en alumni uit het grensgebied geven aan dat ze Nederlands zijn gaan studeren omwille van de geografische nabijheid van het Nederlands. Er kan ingezet worden op actieve rekrutering in die regio.
- Het beeld dat Franse studenten hebben van Nederland en Vlaanderen moet worden verbeterd. De Scandinavische landen doen het erg goed. Het zou interessant zijn om van hun ervaring te leren. Een andere manier waarop het imago van de neerlandistiek kan worden verbeterd, is door strategisch te communiceren over het taalgebied en door culturele instellingen op te richten. Ten slotte kan ook samengewerkt worden met middelbare scholen. In Polen en Hongarije geven neerlandici bijvoorbeeld regelmatig gastlessen voor laatstejaars in middelbare scholen over de Nederlandse cultuur, taal, maatschappij en de opleiding neerlandistiek. Elk jaar werven de opleidingen enkele eerstejaarsstudenten die het Nederlands op die manier hebben leren kennen.
- Weinig studenten stromen door naar een masteropleiding Nederlands. Dat zou meer gestimuleerd kunnen worden. De programma's van de masteropleidingen kunnen ook geanalyseerd, geëvalueerd en indien nodig hervormd worden, rekening houdend met de behoeftes en wensen van de bachelorstudenten Nederlands.
- Slechts weinig studenten doen momenteel een stage in het kader van hun opleiding. Er zouden veel meer mogelijkheden moeten zijn voor stages in Nederland en Vlaanderen. De behoefte aan stages is heel divers, zowel qua inhoud als qua lengte. Ook is er behoefte aan ingangen naar organisaties die stagiairs zoeken.
- De neerlandistiek in Frankrijk kan de handen ineenslaan en samen een alumniwerking opzetten. Onlangs is een alumniproject gestart in

Italië dat heel waardevolle inzichten en contacten heeft opgeleverd. Het geeft zicht op en ingangen in de arbeidsmarkt en het maakt ook duidelijk welke kennis en vaardigheden belangrijk zijn en hoe studenten zich daarop kunnen voorbereiden. Dit project kan als voorbeeld dienen. De Taalunie kan beide partijen verbinden en adviseren. Voor een eigen alumni-project kan de Franse neerlandistiek een subsidie aanvragen.

- Er moet nagedacht worden over een goede manier om met studenten uit Frans-Guyana en Suriname (en het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden) om te gaan: moeten studenten actief geworven worden, en hoe? Zou afstandsonderwijs (inclusief examens) verder kunnen en moeten uitgebouwd worden?
 - Misschien is het aangewezen om de studieprogramma's van de afdelingen te laten analyseren en evalueren. Kan je Nederlands makkelijk combineren met een andere taal? Is er voldoende aandacht voor hedendaagse cultuur en literatuur? De hamvraag is waarom potentiële studenten uiteindelijk niet voor neerlandistiek kiezen.
- Bedreigingen**
- Het ontbreekt het Nederlandse taalgebied aan een duidelijk imago – “onbekend is onbemind”.
 - De universiteiten in Frankrijk en de vakgroepen Nederlands staan financieel onder druk. Docenten hebben te weinig middelen en tijd om nieuwe (uitwisselings-)initiatieven voor studenten op poten te zetten.
 - Er zijn niet voldoende leerstoelen Nederlands aan de universiteiten in Frankrijk. Na de pensionering van hoogleraren aan de Sorbonne en aan de universiteit van Lille zijn de leerstoelen niet opnieuw ingevuld. Dat heeft ook gevolgen voor doctoraatsstudenten die een proefschrift binnen de neerlandistiek willen voorbereiden omdat zij op zoek moeten naar een leerstoelhouder uit een ander wetenschappelijk veld. Op termijn kan dat ervoor zorgen dat er geen meer of nog maar zeer weinig proefschriften worden geschreven binnen de neerlandistiek.
 - De opkomst van het Engels als lingua franca in de bedrijfswereld is een bedreiging voor de talenstudies in het algemeen, en in Frankrijk zeker ook voor een “kleine” taal als het Nederlands. Het is daarom positief dat de meeste studenten, naast het Nederlands, ook een andere taal of specialisatie kunnen volgen (bijvoorbeeld bedrijfskunde).⁷⁴
 - Alumni lijken moeilijk te bereiken en studenten hebben relatief weinig contact met moedertaalsprekers van het Nederlands.



74. In Roubaix wordt het Nederlands gecombineerd met het Engels, wat een positieve impact heeft op de studentenaantallen.

2.2.3 In het onderzoek

Sterktes

- De diplomatieke uitwisselingen op het gebied van onderwijs en wetenschap tussen Frankrijk en Nederland zijn zeer uitgebreid. Er zijn verschillende programma's die bilaterale samenwerking tussen Frankrijk en Nederland/Vlaanderen mogelijk maken en financieel ondersteunen. Er bestaan ook universitaire netwerken (RFN en NVT-net) die de banden tussen onderzoekers uit verschillende landen kunnen versterken.
- De Taalunie ondersteunt de vakgroepen Nederlands financieel voor onderzoek en onderwijs. Er is ook didactische ondersteuning voor lesgevers (nascholingsaanbod, tools, mijnNederlands, lesmateriaal, ...).
- Als sterke punten voor de neerlandistiek in Frankrijk worden genoemd: de bloeiende economische situatie in Nederland en Vlaanderen en de internationale handel, het feit dat Frankrijk dichtbij het Nederlandse taalgebied ligt wat uitwisseling gemakkelijk maakt, toerisme (zowel vanuit Frankrijk als vanuit België of Nederland), de vertaalsector, de uitgevers- en perssector, het stimuleren van meertaligheid en het onderwijs.

Zwaktes

- Er is behoefte aan een betere interactie tussen de afdelingen neerlandistiek in Frankrijk en Vlaamse en Nederlandse diplomatieke vertegenwoordigers in Frankrijk. Een honorair consul wees er tijdens de enquêtes op dat het onderwijs van het Nederlands in Frankrijk voor de Nederlandse regering weinig prioriteit heeft. De prioriteit is, volgens hem, handelsbetrekkingen met Frankrijk en de Nederlandse creatieve industrie te promoten.
- Naar ons weten kan er geen financiering meer aangevraagd worden op basis van een partnerschap tussen een Nederlandse en Franse onderzoeker (NWO en CNRS).
- Niet alle programma's voor bilaterale samenwerking worden ten volle benut. Zo worden er nauwelijks Eole-beurzen (RFN) aangevraagd door studenten Nederlands uit Frankrijk. Het heeft er wellicht mee te maken dat de beurzen vaak in het kader van

een masterscriptie moeten gebeuren. Voor dat soort mobiliteit bestaat er ook elders financiering (in verband met stages) en het drukke lesprogramma in bijvoorbeeld de masteropleiding Langues étrangères appliquées (LEA) laat niet altijd een andere mobiliteit naast de stage toe. Misschien kan er worden bekeken hoe de beurzen meer op studenten Nederlands kunnen inspelen. Daarnaast moeten onderzoekers die gespecialiseerd zijn in de Nederlandse taal en cultuur aangemoedigd worden om projecten in de PHC-programma's in te dienen. Maar vaak wordt zo'n project dan aan de Belgische/Nederlandse kant afgekeurd omdat er te veel projecten zijn. Misschien zouden er ook nog meer projecten aan Franstalige universiteiten kunnen ondersteund worden door de Taalunie. De drukke agenda van de Franstalige onderzoekers bemoeilijkt dat waarschijnlijk.

Kansen

- De vakgroepen Nederlands in Frankrijk hebben meer financiële ondersteuning nodig: het huidige systeem is kwetsbaar door de zeer onzekere toekomst van afdelingen. Er worden vaak geen concoursen geopend, de onderwijscontracten zijn kort en versnipperd. Er is behoefte aan doctoraatsbeurzen voor Franse studenten die veel meer financiële steun moeten krijgen. Dit alles geeft weinig toekomstperspectief in het onderwijs. Door bijvoorbeeld een leerstoel te (co-)financieren of culturele instituten op te richten, wordt het imago van de neerlandistiek weer opgekrikt en wordt promoveren in Frankrijk ook weer mogelijk.
- De toegang tot de arbeidsmarkt moet vergemakkelijkt worden voor studenten door samenwerkingen met potentiële werkgevers op te zetten en te ondersteunen (bijvoorbeeld door stages, beurzen).
- De Nederlandstalige taal moet een duidelijker imago krijgen. Hiervoor kunnen de hierboven genoemde initiatieven gebruikt worden, maar er kan ook geïnvesteerd worden in een betere communicatie aan potentiële studenten, bijvoorbeeld met de basisfinanciering van de Taalunie. Er is bijvoorbeeld wel aandacht voor niet-talige Nederlandse/Vlaamse cultuur, zoals mode, beeldende kunst en gastronomie



of Franstalig-Belgische cultuur (bijvoorbeeld muziek).⁷⁵ Misschien kan dat benut worden als een kans om de neerlandistiek ook meer in de verf te zetten.

- Ten slotte kan ook de band met neerlandici in Franstalig België verder versterkt worden, bijvoorbeeld in organisaties zoals NVT-net.

Bedreigingen

- Het Engels als lingua franca in het onderwijs en in de handel.
- De financiële situatie aan de universiteiten “waardoor besparen op kleine disciplines populair wordt.”
- Er is weinig aandacht voor het Nederlands in het dagelijks leven, in het onderwijs of in de media (“onbekend is onbemind”).

75. Zie https://www.standaard.be/cnt/dmf20200828_97494327. Geraadpleegd op 29 juni 2023.

2.2.4 In de handel

Sterktes

- Frankrijk, Nederland en België/Vlaanderen zijn belangrijke handelspartners. Zowel de Nederlandse NBSO's als Flanders Investment & Trade ondersteunen Nederlandse en Vlaamse bedrijven bij expansie naar Frankrijk.
- Voor niet-literair vertalers Frans-Nederlands is de hoeveelheid werk relatief talrijk. Beëdigd vertalers worden opgenomen in een publieke lijst.
- Er blijken geregeld meerdere vacatures in Frankrijk te zijn waarvoor kennis van het Nederlands vereist is. Verschillende bedrijven gaven ook aan dat als een student goed Nederlands spreekt, zij bereid zijn deze student verder op te leiden. In de toerismesector speelt het Nederlands met name een belangrijke rol.

Zwaktes

- Nederlandse en Vlaamse bedrijven zijn onvoldoende verbonden met de afdelingen Nederlands aan Franse universiteiten. Misschien kan het voorbeeld van afdelingen in Centraal-Europa gevolgd worden, waar bedrijfsleiders soms gastcolleges verzorgen over hun sector, de economie, bedrijfsbeheer e.d.
- Ook komen er weinig studenten terecht in de toerismesector die bij uitstek belangrijk is voor de relatie tussen Frankrijk, Nederland en Vlaanderen. Ook uit deze sector zouden bedrijfsleiders kunnen betrokken worden bij het

onderwijs door gastcolleges te verzorgen.

- Vertalers moeten, naast het Nederlands, meestal ook een andere taal kunnen vertalen (bijvoorbeeld Engels). Studenten tonen weinig interesse in een carrière als vertaler.

Kansen

- Flanders Investment & Trade en de NBSO's hebben weinig contact met de afdelingen Nederlands, er wordt geen synergie tussen hen nagestreefd. De afdelingen Nederlands zouden via hen in contact kunnen komen met bedrijven waar vraag is naar personeel met kennis van het Nederlands en/of die vraag zou kunnen ontstaan. Promotie van een opleiding neerlandistiek of Nederlands kan bovendien financieel ondersteund worden door de Taalunie.
- De afdelingen Nederlands zouden contacten moeten leggen met het bedrijfsleven en/of bestaande relaties versterken om de voordelen van neerlandici als personeel onder de aandacht te brengen. Het is echter niet gemakkelijk omdat ze daarvoor weinig tijd hebben.

Bedreigingen

- Ook in de handel vormt het Engels als lingua franca een bedreiging. Meestal worden er zaken gedaan in het Frans en in het Engels. Als Engels en Frans de voertalen zijn in een bedrijf, denken de meeste werkgevers dat kennis van het Nederlands niet relevant is.



2.2.5 In de samenleving

Sterktes

- Vertaalde literatuur heeft een kleine maar vaste plaats verworven op de Franse boekenmarkt. Vooral stripboeken doen het goed. Sommige auteurs of geaccrediteerde vertalers zijn erg bekend en succesvol.
- Culturele positionering is een van de sterke punten van de Nederlandse en Vlaamse diplomatie, zoals af te leiden is aan de grote hoeveelheid culturele evenementen uit Vlaanderen en Nederland die plaatsvinden in Frankrijk.
- Er zijn twee taalscholen in Frankrijk waar Nederlands wordt onderwezen.
- Het aantal deelnemers uit Frankrijk aan CnaVT-examens is de laatste vijf jaar grotendeels stabiel.

Zwaktes

- De Nederlandse en Vlaamse cultuur hebben geen of geen goed imago bij Franse jongeren. Ze zijn zich niet bewust van de vitaliteit van Nederlandse en Vlaamse bedrijven.
- De omzet van de Nederlandstalige literatuur in Frankrijk is onbekend. Voor studenten Nederlands lijkt literair vertalen (misschien mede daardoor) geen aantrekkelijk beroep. Ze zijn niet bekend met dit beroep en weten niet echt hoe ze literair vertaler kunnen worden. Het is een baan die erg onzeker lijkt en het lijkt moeilijk om er van te leven. Het is niet gemakkelijk voor jongeren om zich een plaats te verwerven.

Kansen

- Het Nederlands Letterenfonds, Literatuur Vlaanderen en het Expertisecentrum Literair vertalen (ELV) moeten blijvend ondersteund worden om de plaats van de Nederlandstalige literatuur op de Franse markt te bestendigen. Er moet worden nagegaan hoe de ELV-activiteiten nog meer kunnen worden gekoppeld aan de Franse afdelingen Nederlands. Het ELV organiseert zomercursussen voor beginnende vertalers; het Frans is één van de talen die geregeld aan bod komt.
- Studenten zijn over het algemeen niet erg welgesteld, terwijl culturele voorstellingen



duur kunnen zijn. Ook is het niet duidelijk of studenten op de hoogte zijn van alle culturele activiteiten die plaatsvinden. Daarom is het belangrijk om de juiste communicatiekanalen te gebruiken. Ambassades zouden studenten Nederlands af en toe kunnen uitnodigen om culturele en artistieke evenementen bij te wonen. De (online)publicaties van Ons Erfdeel of gratis toegang tot nieuwsmedia kunnen eveneens een laagdrempelige toegang bieden tot culturele inhoud uit Vlaanderen en Nederland. Ook een culturele instelling voor het Nederlands in Frankrijk zou misschien een oplossing kunnen vormen voor dit probleem.

Bedreigingen

- Om de positie van de Nederlandstalige cultuur vanuit internationaal perspectief verder te versterken, moet er blijvend geïnvesteerd worden in cultuur door de Vlaamse en Nederlandse overheid. Dat zorgt ook voor een positief imago van het Nederlandstalige taalgebied.
- De taalscholen in Frankrijk lijken geen sterke band te hebben met de Taalunie of met de afdelingen Nederlands aan de universiteiten. Zo gaf de enquête geen duidelijk beeld van wie de leerlingen in deze scholen zijn. Verder onderzoek is nodig om nauwkeuriger gegevens te verkrijgen.

2.2.6 In de grensregio

Sterktes

- In de grensregio in Noord-Frankrijk heeft het Nederlands een sterkere positie dan in andere delen van Frankrijk. Uit de verschillende enquêtes blijkt dat meer mensen dan elders in Frankrijk een persoonlijke band met het Nederlandse taalgebied hebben (bijvoorbeeld door hun sociaal netwerk). Samenwerking (in of over het Nederlands) wordt dan ook op verschillende manieren ondersteund (onderwijs, handel en uitwisseling, cultuur).
- In de grensregio zijn er meer mogelijkheden om Nederlands te studeren, van basisschool tot volwassenenonderwijs, en lijkt de vraag ernaar ook groter. Ook voor kinderen zijn er buitenschoolse initiatieven.

Zwaktes

- Studenten aan het Huis van het Nederlands betreuren dat de vraag groter is dan het aanbod: er zijn te weinig lesuren en de groepen zijn te heterogeen. De docenten geven aan dat ze meer financiële ondersteuning nodig hebben.
- De vrienden van het Nederlands verzamelt veel informatie, maar bestaat op vrijwillige basis.

Kansen

- In Noord-Frankrijk is de positie van het Nederlands sterker dan in de rest van het land. Zo bestaat er binnen de Académie de Lille een immersieschool voor kleuter- en basisonderwijs en worden er buitenschoolse activiteiten georganiseerd. Er moet verder ingezet worden

op rekrutering en samenwerking in die regio.

- De zoektocht naar gekwalificeerde leerkrachten Nederlands is moeilijk. Meer samenwerking met het hoger onderwijs aan Vlaamse zijde (ook via uitwisselingen of stages) kan hiervoor een oplossing zijn, al spelen onaantrekkelijke loonvoorwaarden ook een rol.
- In deze regio zou de band met de Taalunie verder kunnen versterkt worden, al bestaan er al wederzijdse contacten (vooral met de academische instellingen). De Taalunie zou bijvoorbeeld gratis toegankelijk en duurzaam educatief materiaal kunnen subsidiëren voor buitenschoolse activiteiten voor kinderen, of zou het bestaan van mijnNederlands verder kunnen promoten. Materialen die daarop beschikbaar zijn, kunnen misschien ook gebruikt worden in een buitenschools kader.
- Tweetaligheid zou structureel kunnen ingebed worden in de werking en activiteiten van de beide EGTS'en en in de consequente politieke ondersteuning van het Nederlands door de Vlaamse politici in de besluitvormingsorganen van deze samenwerkingsverbanden.

Bedreigingen

- Franse leerkrachten die initiatielessen Nederlands geven, hebben vaak zelf het gevoel dat ze het Nederlands niet beheersen op een hoog niveau, wat een belemmering kan zijn om deel te nemen aan nascholingen van de Taalunie.
- In Noord-Frankrijk vormt ook de moeilijke verhouding tussen (en framing rond) de Nederlandse standaardtaal en de Frans-Vlaamse regionale taal een bedreiging voor het onderwijs Standaardnederlands.



2.3 Aanbevelingen

2.3.1 Monitoring

- Zorg voor een **centrale plaats** waar gegevens over de positie van het Nederlands in Frankrijk met betrekking tot het onderwijs, onderzoek en de samenleving jaarlijks verzameld en opgeslagen worden, zichtbaar worden gemaakt en dat contactpersonen gemakkelijk gecontacteerd kunnen worden. Op die manier kan ook gemakkelijk gemonitord worden of genomen initiatieven succesvol zijn geweest.
- Installeer een **ontmoetingsplaats voor liefhebbers van de Nederlandse taal en cultuur**, idealiter in samenwerking met organisaties of universiteiten in Vlaanderen en Nederland.⁷⁶ De Vrienden van het Nederlands is hiervoor een goed aanknopingspunt, maar dat project wordt
- getrokken door vrijwilligers. Op die manier is het gemakkelijker om de staat van het Nederlands in Frankrijk te monitoren omdat er een centraal aanspreekpunt is. Bovendien wordt zo'n ontmoetingsplaats gevraagd door verschillende groepen die deelnamen aan de enquêtes: een frequent vernoemd probleem is dat men weinig mogelijkheid heeft om Nederlands te spreken in het dagelijkse leven.
- Leg enkele **thema's of belangrijke speerpunten** vast, op basis van de resultaten van dit rapport, waarop in een volgende iteratie van de veldanalyse de nadruk gelegd wordt. Als het veldanalyse-instrument meer gefocust kan opgezet worden, zullen participanten waarschijnlijk meer geneigd zijn om de enquête volledig in te vullen.



76. De student-assistenten en online ondersteuners via de Taalunie kunnen hierbij een rol spelen. Om actieve studenten extra te motiveren kan men ook boekenpakketten schenken.



2.3.2 Problemen oplossen

- Zorg voor meer **financiële ondersteuning** bij afdelingen en taalscholen. Stimuleer **banen** Nederlands aan de universiteiten; momenteel zijn aanstelling vaak gebaseerd op tijdelijke, preciaire contracten zonder veel perspectief. Ook het ontbreken van een hoogleraarschap Nederlands zal op termijn een probleem vormen. Daarvoor is **lobbywerk** bij Franse universiteiten nodig.
- Ondersteun de universiteiten om, eventueel in samenwerking met de Taalunie, een **alumninetwork** op te zetten en te onderhouden.
- Zorg ook vanuit **diplomatiek niveau** voor een ontmoetingsplaats voor mensen die Nederlands spreken of studeren. Werk bijvoorbeeld samen met **bedrijven en handelsorganisaties**, ambassades en afdelingen Nederlands om enerzijds een concreet beeld van Vlaamse en Nederlandse bedrijven in Frankrijk te krijgen (bijvoorbeeld voor **stageplaatsen**), en om anderzijds een duidelijk beeld te scheppen over wat je met een diploma Nederlands kan. Ook de ELV-activiteiten kunnen nog meer gekoppeld worden aan de Franse afdelingen Nederlands, waardoor studenten een beter beeld krijgen van wat het werk als **(literair) vertaler** inhoudt.

Via de subsidieregeling van de Taalunie, in samenwerking met de letterenfondsen en De Schrijverscentrale, kunnen ook **gastschrijvers** uitgenodigd worden, zodat studenten kunnen kennismaken met Nederlandstalige auteurs en zo geënthousiasmeerd worden door vertalingen van hun werk.

- Zorg voor een **duidelijk imago** van het Nederlandse taalgebied. Recente initiatieven zoals het Verhaal van Nederland/Vlaanderen of de Canon van Nederland/Vlaanderen kunnen misschien ingezet worden in opleidingen Nederlands in Frankrijk, of kunnen gebruikt worden om strategisch te communiceren over het taalgebied buiten de grenzen. Ook het voorbeeld van de Scandinavische talen, waar dalende studentenaantallen minder een rol spelen, omdat ze een duidelijker imago hebben, werd genoemd in de enquête.
- Zorg voor **blijvende ondersteuning en samenwerking in de grensregio's**. De resultaten van dit rapport tonen duidelijk aan dat dat leidt tot goede resultaten.
- Realiseer een duidelijk plan van aanpak over hoe om te gaan met studenten uit **Frans-Guyana** en andere overzeese gebieden waar het Nederlands een plaats heeft (bv. actieve rekrutering, investeren in afstandsonderwijs).

Het Nederlands internationaal

De rol van het Nederlands en de neerlandistiek in Frankrijk

Op basis van een onderzoek van Thomas Beaufils en Karlien Franco

**Met medewerking van Rob Timans, Armand Héroguel, Elena Milandru,
Karlijn Waterman en Jo Sterckx**

Nederlandse Taalunie. © 2024 Nederlandse Taalunie

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photocopy, microfilm or any other means without written permission from the publisher.



taal:
unie

E-mail
info@taalunie.org

Web
www.taalunie.org